БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР КОМИТЕТЛАРИ, МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ҲАМДА ШАҲАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

№ 121 (3349). | Чоршанба, 22 июнь 1966 йил. | Баҳоси 3 тийин.

БАРАКАЛЛА, БЕКОБОД ҒАЛЛАКОРЛАРИ!

Илғорларга кўчма Қизил байроқлар

Ўзбекистон КП Тошкент область комитети ва область ижроия комитети область районлари, колхозлари ва совхозлари ўртасида ғалла ўрим-йиғими юзасидан олиб борилаётган мусобақанинг шу йил 21 июнгача бўлган якунларини кўриб чиқиб, қарор қабул қилдилар.

Область партия комитети ва область ижроия комитетининг Кўчма қизил байроғи **Бекобод районига** (район партия комитетининг секретари **Нуъмонов**, район ижроия комитетининг раиси **Кушеров**, район комсомол комитетининг секретари **Қодиров**, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариш бошқармасининг бошлиғи **Қозоқбоев** ўртоқлар) берилсин. Бу район ғалла ўрим-йиғими планини 29,9 процент, давлатга топширишни 130 процент бажариб, сўнгги беш кунликда ўрим-йиғимда 11,7 процент, давлатга топширишда эса 122,1 процент ўсишга эришган. Кўчма қизил байроқ Ўрта Чирчиқ районидан олиб берилсин.

Область партия комитети ва область ижроия комитетининг кўчма Қизил байроғи Бекобод районидаги **«Чаноқ» совхозига** (директори **Тўрақулов**, партия ташкилотининг секретари **Аҳмедов**, бош агроном **Умаралиев**, ишчилар комитетининг раиси **Собназаров**, бош бухгалтер **Нусеров** ўртоқлар) берилсин. Бу совхоз ғалла ўрим-йиғими планини 32,5 процент, давлатга топширишни 100 процент бажариб, сўнгги беш кунликда давлатга дон топшириш планини бажаришда 100 процент ўсишга эришган.

Область партия комитети ва область ижроия комитетининг кўчма Қизил байроғи Ўрта Чирчиқ районидаги **«Полярная звезда»** колхозига (раиси **Ким Пен Хва**, партия ташкилотининг секретари **Тё**, бош агроном **Тен**, правление раисининг механизация бўйича ўринбосари **Пак**, бош бухгалтер **Ан** ўртоқлар) қолдирилсин. Бу колхоз ғалла ўрим-йиғими планини 57, 3 процент, давлатга сотиш планини 131,6 процент бажариб, беш кунликда ғалла сотиш топшириғини 126,2 процент қилиб адо этган.

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг пленуми тўғрисида

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

21 июнда Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг III пленуми очилди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети пленум муҳокамасига қуйидаги масалалар киритилди.

1. КПСС Марказий Комитети май Пленумининг якунлари ва ирригация-мелиорация ишларини кенг ривожлантириш негизида пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилини етиштиришни кўпайтириш соҳасида республика партия ташкилотининг вазифалари тўғрисида.

2. Тошкент шаҳрида зилзила оқибатларини тугатиш, шаҳарни реконструкция қилиш ва қуришда Ўзбекистон ССРга шошилинч ёрдам кўрсатиш масаласи юзасидан КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети қарорини бажариш тадбирлари тўғрисида.

Пленум кун тартибидаги биринчи масала юзасидан КПСС Марказий Комитети Сиёсий Бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. РАШИДОВ доклад қилди.

Музокараларда Сирдарё область партия комитетининг биринчи секретари Н. М. МАҲМУДОВ, Қорақалпоғистон область партия комитетининг биринчи секретари К. КАМОЛОВ, Ўзбекистон ССР мелиорация ва сув хўжалиги министрининг ўринбосари Ф. Н. НАЖИМОВ, Хоразм область партия комитетининг биринчи секретари Б. Р. РАҲИМОВ, Сурхондарё область партия комитетининг биринчи секретари Н. М. МУРОДОВ, Юқори Чирчиқ районидаги «Политотдел» колхозининг раиси М. Г. ХВАН, «Средазирсовхозстрой» бошлиғи А. А. САРКИСОВ, Бухоро область партия комитетининг биринчи секретари Қ. МУРТАЗОЕВ, «Узглавводстрой» бошлиғи Н. Р. ҲАМРОЕВ, Самарқанд область партия комитетининг биринчи секретари С. УСМОНОВ, Ўзбекистон комсомоли Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Ҳ. АБДУЛЛАЕВА, «Узгипроводхоз» институтининг директори Б. Н. ҚОДИРОВ, Тошкент экскаватор заводининг директори Н. И. ГЛИКЛАД, «Каршистрой» бошлиғи Б. УСМОНОВ, Ўрта Осиё ирригация илмий тадқиқот институти партия ташкилотининг секретари А. А. ҚОДИРОВ ўртоқлар сўзга чиқдилар.

Пленум ўз ишини давом эттирмоқда.

РЕСПУБЛИКАДА БИРИНЧИ

КПСС Марказий Комитети май Пленуми қарорларини бажариб, Бекобод районининг ғаллакорлари катта ғалабани қўлга киритдилар. Район хўжаликлари давлатга буғдой, арпа топшириш юзасидан берилган планни ошириб бажардилар. 160 ўрнига ҳозиргача 299 тонна ғалла топширилиб, план 180 процент адо этилди.

«Победа» колхози 455 гектар ернинг ҳар гектаридан 10 центнердан ҳосил олиб, давлат планини тўла адо этди. Колхозчилар қўшимча равишда 50 тонна дон сотиш мажбуриятини олдилар. Ленин номли, Дзержинский номли колхоз ғаллакорлари ҳам планларини анча ошириб бажардилар.

Ҳали колхоз ва совхозларнинг далаларида ҳосил кўп. Бекободликлар ўз имкониятларини ҳисоблаб чиқиб, қўшимча равишда 378 тонна дон сотиш мажбуриятини олдилар. Илғор хўжаликлар ғалла топширишни қизғин давом эттириш билан бир қаторда етарли уруғлик фонди яратиб қўйиш учун курашмоқда.

Областда ярим йиллик сут тайёрлаш плани бажарилди

Тошкент областининг колхоз ва совхозлари давлатга сут сотиш ярим йиллик планини бажардилар. Қабул пунктларига 27,3 минг тоннадан кўпроқ сут етказиб берилди. Бу, ўтган йилнинг шу вақтидагига нисбатан қарийб 2 минг тонна кўпдир. Калинин, Орджоникидзе, Ўрта Чирчиқ ва Оққўрғон районларининг чорвадорлари ярим йиллик сут тайёрлаш планини биринчилар қаторида бажариб, кўп миқдорда чорва маҳсулотлари етиштиришга муваффақ бўлдилар. (ЎзТАГ).

БАРАКАЛИ ХИРМОН

Ўрта Чирчиқ районидаги «Полярная звезда» колхозининг ғаллакорлари КПСС Марказий Комитети май Пленуми қарорларини изчиллик билан амалга ошириш учун курашиб, янгидан-янги ютуқларни қўлга киритмоқдалар, улар Ватанга кўпроқ ғалла топшириш йўлида ҳормай-толмай меҳнат қилаётирлар.

Бу йил колхознинг ғаллазорида ҳар йилдагига қараганда кўп дон етиштирилди. Ҳозир йиғиштирилиб олинаётган майдонларда пландаги 9 ўрнига 15 центнердан хирмон кўтарилмоқда.

Колхозчилар ўрилган ғаллани пешма-пеш янчиб давлат омборларига жўнатиб турибдилар. Қисқа вақт ичида 183 ўрнига 241 тонна дон топшириб, йиллик давлат плани ошириб бажарилди.

Шу кеча кундузда ғалланинг бир граммини ҳам нобуд қилмай тезда йиғиштириб олиш ва қўшимча равишда 58 тонна дон топшириш учун қизғин кураш олиб борилмоқда.

ЯНГИ ТОШКЕНТНИ БУНЁД ЭТАМИЗ

Мамлакат—Тошкентга

МОСКВА

Бепоён мамлакатимизнинг нигоҳи ҳозир Тошкентга қаратилган. Ҳамма Ўзбекистон пойтахти қурилишига ўз ҳиссасини қўшишга отланди. Олис-олис шаҳарлардан бинокорлик материаллари ортиб келаётган поездларнинг кети кўринмайди. Кўплаб қурувчилар аллақачон Тошкентга етиб келиб, катта қурилиш ишларини бошлаб юборишган. Улар сафи тобора тўлиб бормоқда. Минглаб слесарь ва токарлар, педагог ва врачлар ўз ёзги меҳнат отпускаларини Тошкент қурилишларида ўтказиш истагини билдирмоқдалар.

Шу кунларда Москва олий ўқув юртларида ёзги имтиҳонлар тугаб бораяпти. Студентлар ҳам ўзаро бинокорлик отрядлари тузиб, ёзги каникулларни Тошкентда ўтказишга аҳд қилдилар. Ҳозироқ 2200 студент «оқ олтин» ўлкаси пойтахтини қайтадан бунёд этишга шошилмоқда.

ЛЬВОВ

Автопогрузчиклар заводи коллективи зиммасига шарафли вазифа юкланди. Уларга механик погрузчиклар йиғиб бериш иши топширилди. Завод аҳли бу ишга алоҳида эътибор билан киришди. Ишчилар ҳатто дам олиш кунлари ҳам корхонадан кетишмай меҳнат қилишди.

Мана, иш якуни. Тўрт минг ишчи кучини иқтисод қилиб қоладиган юзга яқин автопогрузчик муддатдан олдин тайёрланиб Тошкент қурилиш майдонларига томон жўнатилди. Машинасозлар агрегатлар билан бир қаторда битта болалар боғчасига ҳам ўзлари йиққан ўйинчоқлар комплектини юбордилар. Бу тошкентлик кичкинтойлар учун ажойиб совғадир.

ВОРОНЕЖ

«ГлавЦЧОстрой» Ўзбекистон пойтахтига иккита қурилиш поездини жўнатди. Бу составлар Тошкентга томон турли хил бинокорлик материалларини олиб кетаяпти. Вагонларга Семилук ўтга чидамли буюмлар заводида тайёрланган 100 тоннага яқин маҳсулот, Лискинск заводи коллективи монтаж қилган 6 та автокран, Калачеевск заводи бинокорлик материаллари жойланган. Тошкентликлар янги уйларга кўчиб кириб ҳовли тўйлари ўтказаётган пайтларида 20 минг дона электр включателлари юборган пластмасса заводи коллективини ҳам бир бор эслаб қўйсалар бас.

ЯНГИ ТОШКЕНТНИ БУНЁД ЭТИШГА ҚАНДАЙ ҲИССА ҚЎШАЯПСАН!

А. Холиқов чизган плакат.

МЕХАНИЗАТОР. ҲАР ТУП ҒЎЗА СЕР ҲОСИЛ РИВОЖЛАНСИН, БУ СЕНИНГ МЕҲНАТИНГГА БОҒЛИҚ

Ғўзалар ёппасига гуллади

ТЎЙТЕПА (Телефон орқали олинди). Ғўза қатор ораларига ишлов беришни жадал суръатлар билан олиб бораётган Ўрта Чирчиқ районининг пешқадам хўжаликларида ғўзалар қулф уриб ўсаяпти. «Ленин йўли» колхозининг ўртоқ Мирза Шарипов бошлиқ участкаси ва ўртоқ Ҳамид Ҳайдаров бошлиқ бригаданинг ғўзалари ёппасига гулга кирди. Деҳқонлар ғўза қатор ораларига ишлов беришни сифатли ўтказиб шоналарни гулга, гулларни эса бўлиқ кўсакларга айлантириш учун қизғин кураш олиб бормоқдалар.

Райондаги Калинин номли колхознинг ўртоқ Абдурасул Оқбоев бошлиқ бригадасида ғўзанинг учинчи комплекс ишлови тамом бўлди. Бригаданинг карталарида ҳосил нишоналари кўринабошлади.

ПАХТАКОР СТУДЕНТЛАР

Тошкент қишлоқ хўжалиги институти агрономия факультетининг студентлари ҳар йили ўзларига ажратилган участкаларда «оқ олтин»дан баракали хирмон кўтариб, ҳамманинг ҳурматига сазовор бўлиб келмоқдалар. Улар одатдагидек бу йил ҳам пахтачилик билан шуғулланишяпти. Оққўрғондаги «Ўзбекистон ССР беш йиллиги» совхозининг иккинчи бўлимида агрономия факультетининг IV курс студентлари пахта етиштиришяпти. Студент Ғ. Ниёзов бошлиқ бригада аъзолари 144 гектар майдоннинг ҳар гектаридан камида 30 центнердан пахта етиштиришга сўз беришган.

Шу кунларда студентлар ўстираётган ғўзага ҳамманинг ҳаваси келади. Ниҳоллар баравж бўлиб ўсаяпти. Ҳаммаси бир текис шонага кирган. Ғўза парвариши кўнгилдагидай бораяпти. Студентлар шонани тезроқ гулга айлантириш учун астойдил ҳаракат қилишмоқда. Моҳир механизаторлардан М. Исмоилов, А. Крош, М. Абдураҳимов ўртоқлар ўз агрегатлари билан кунига 8—9 гектар майдонни сифатли культивация қилишяпти. П. Фармонов, М. Ярлақабов, Х. Тўрахонов сингари ўртоқлар эса ғўзани қондириб суғоришяпти.

Институтнинг ўқув хўжалигида ҳам студентлар 70 гектар майдонда «оқ олтин» етиштиришяпти. Набижон Шералиев бошлиқ пахтакорлар бу йил ҳосилдорликни 35 центнерга етказишмоқчи. Бу ерда агрегатларни ҳам студентларнинг ўзлари бошқаришяпти. Жўякларга моҳирлик билан сув тарашда Т. Шодиев, Сатторов, Бойбўтаев, Ғоибов сингари студентлар намуна кўрсатишяпти. Шубҳа йўқки, пахтакор студентлар бу йил ҳам баракали хирмон кўтарадилар.

С. УСМОНОВ.
М. НОРБОЕВ.

Оққўрғон районидаги «Ўзбекистон ССР беш йиллиги» совхозининг ўртоқ Анифа Альчикова бошлиқ бригадасида ғўзалар ёппасига шонага кирди. Гектар бошига пландаги 29 ўрнига камида 35 центнердан «оқ олтин» кўтаришга сўз берган бригада деҳқонлари шу кеча-кундузда учинчи комплекс парваришни қизғин давом эттирмоқдалар. Суратда: (ўнгдан) бўлим бошқарувчиси М. Динаев, бригада бошлиғи А. Альчикова ва звено бошлиғи Х. Дегирменжи ўртоқлар.

А. Тўраев фотоси.

ҒЎЗА СУВГА ҚОНМОҚДА

Орджоникидзе районидаги «Правда» колхозининг ўртоқ Беркин Тошматов бошлиқ бригадасида С-4727 нав чигит экилади. Ҳозир бу бригада аъзолари ғўза қатор ораларига ишлов беришни кучайтириб, мўл ҳосил етиштириш ва юқори навли уруғлик тайёрлаш йўлида зўр ғайрат кўрсатмоқдалар.

С-4727 нав ғўза эртапишар ҳисобланади. Бу ўсимлик сувни кўпроқ талаб қилади. Шунинг учун ҳам ғўзани чанқатиб қўймаслик лозим. Бригада аъзолари чигит суви бермай ғўзани ернинг намида ундириб олишмоқда. Ғўзани бошиданоқ чиниқтириш мақсадида ўсиш давридаги биринчи ва иккинчи сув қатор ташлаб таралди. Кейинги суғоришларда эса, сув ҳар бир қаторга таралаяпти. Дастлабки вақтда сув жилдираб оқизилди. Эгатнинг охирига етиб боргунча тупроқни эзиб юбормаслиги учун эътибор беришди сувчилар. Шу мақсадда ҳар 100-120 метр ерда ўқариқ олинмоқда. Катта карталарда бундай ишнинг амалга оширилиши ўсимликларнинг бир меёрда сувга қонишини таъминламоқда.

Деҳқонлар сувнинг оқим кучига ҳам аҳамият беришмоқда. Дастлабки вақтда сув эгат охирига тез етиб борсин, деб сувнинг оқими кучайтирилди. Кейин эса, сув миқдори 75 процентгача камайтирилди. Суғоришнинг бу тартиби текис ерларда ғўзага учинчи сув бериш пайтида бошланади. Нишабли ерларда ғўзага сув жилдиратиб берилса, тупроқнинг унумдор қавати ювилиб кетмайди. С-4727 навли ғўзани талабига қараб суғорилаётганлиги учун ҳам бригада аъзолари йилдан-йилга мўл ҳосил етиштиришни таъминламоқдалар.

Сувчилар ғўзанинг чанқаганлигини унинг ташқи кўринишларига қараб дарҳол билиб олишади. Ғўза чанқаб қолган бўлса, унинг барглари қораяди. Албатта шундай пайтда парвосиз бўлиб қолиш ярамайди. Шунинг учун ҳам ҳозир бригада сувчилари ғўза гуллаши олдидан учинчи сув беришади. Тўртинчи сувни эса, текис гулга кирганда ва қолганларини пахта теришгача бўлган вақт ичида беришади. Шундай қилиб ғўза мавсумда 8-9 мартагача суғорилади. Колхозчилар суғоришни қатор ораларига ишлов бериш ва озиқлантириш билан чамбарчас боғлаган ҳолда олиб бормоқдалар.

Пахтакорлар ғўзани озиқлантиришга ҳам жиддий аҳамият беришяпти. Доимо минерал ўғитлар суғоришдан олдин солинаётганлиги сабабли ўсимлик тез ривожланиб, ҳосил шохларининг кўпайишига сабаб бўлмоқда.

Бригадада суғориш яхши йўлга қўйилганлиги сабабли вилт касаллиги ҳам тобора камайиб бораётир.

Бригада сувчилари ўртасида иш мусобақа асосида йўлга қўйилган. Ҳар бир сувчи ўзига юклатилган вазифани сидқидилдан бажариб, ўсимликни чанқатиб қўймаслик учун ҳаракат қиляпти. Ҳозир далада иш қизғин. Жуда кўп майдонларда ғўзалар ёппасига шоналади. Пахтакорлар шоналарни кўпайтириб, уларни тезроқ гулга айлантириш учун янада баракали меҳнат қилмоқдалар.

Р. АВАЗОВ,
СоюзНИХИ илмий ходими.

СОВЕТ-ФРАНЦИЯ МУЗОКАРАЛАРИ

21 июнда Катта Кремль саройида Совет-Франция музокаралари бошланди.

Совет томонидан музокараларда Л. И. Брежнев, А. Н. Косигин, Н. В. Подгорний, ташқи ишлар министри А. А. Громико қатнашмоқдалар.

Франция томонидан музокараларда Франция президенти генерал Шарль Де Голль билан бирга Франция ташқи ишлар министри Морис Кув Де Мюрвиль, Франциянинг Совет Иттифоқидаги элчиси Филипп Бодэ ва бошқа кишилар иштирок этишмоқда. (ТАСС).

ЎЗБЕК МАДАНИЯТИ ДЕКАДАСИ

СОФИЯ, 21 июнь. (БТА). Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг секретари Рафиқ Нишонов бошлиқ Ўзбекистон делегацияси кеча Пловдивда меҳмон бўлди. Шаҳар аҳолиси делегацияни самимият билан кутлади.

Меҳмонлар жанубдаги қадимги шаҳарнинг диққатга сазовор жойларини бориб кўрдилар. Болгар — Совет дўстлиги жамият Пловдив шаҳар комитетининг раиси Х. Такев халқнинг ўз халоскорлари бўлмиш совет қардошларига нисбатан чуқур меҳр-муҳаббат ва миннатдорчилик туйғуларини изҳор этди. Меҳмонлар халоскорлар тепалигида бўлишди. Русларнинг жанговар шон-шуҳрати рамзи сифатида ўрнатилган ёдгорлик билан совет жангчисининг ҳайкали шу тепаликда қад кўтариб туради.

Делегация мамлакат бўйлаб қилган сафарини тугаллаб, Софияга қайтиб келди.

Илғорлар даласида

Кўм-кўк ғўза ниҳоллари билан қопланган кенг пайкалда трактор сузиб юрибди. Яшил квадратларга қараган сари кўзингиз тўймайди. Бу ерда эртадан кечгача ҳаёт қайнайди. Тракторчилар ғўзани узунасига ва кўндалангига парвариш қиляптилар. Нариги картада тажрибали сувчи Малик Бойжигитов эса ғўзага сув тарамоқда.

— Ҳозирги вақтда, — дейди сувчи, — ғўзани қондириб сифатли суғоришдан ҳам муҳимроқ иш йўқ. Мен ўзимга топширилган бу вазифани сидқидилдан бажараяпман. Бизда иккинчи суғориш тамом бўлди. Яқин-кунда учинчи марта суғоришга киришамиз.

Ўртоқ Қаюм Иброҳимов бошчилик қилаётган звенода ғўзани суғориш яхши кетяпти. Звено аъзолари ғўзани чанқатмасдан тезроқ ҳосилга киритиш йўлида астойдил курашмоқдалар. Улар 50 гектар ернинг ҳар гектаридан 26 центнердан хирмон кўтаришни дилларига жо қилган ҳолда ишламоқдалар.

Э. ТУРСУНОВ.

Бўка районидаги Тимирязев номли колхоз.

ИРРИГАЦИЯ ВА МЕЛИОРАЦИЯ — МУТТАСИЛ МЎЛ ҲОСИЛ ОЛИШНИ ТАЪМИНЛАЙДИГАН ЙЎЛ

КПСС Марказий Комитети май Пленумининг якунлари ва республика партия ташкилотининг вазифалари тўғрисида

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг пленумида ўртоқ Ш. Р. РАШИДОВ доклади

Ўртоқлар!

Партиямиз қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини халқ хўжалигининг энг муҳим тармоқларидан бири деб ҳисоблайди. «Қудратли саноат билан бир қаторда гуллаб-яшнаётган, ҳар томонлама ривожланган ва сермаҳсул қишлоқ хўжалигини вужудга келтириш, — дейилади КПСС Программасида, коммунизм қуришнинг мутлақо зарур шартидир».

Партия таълим бериб айтадики, мамлакатдаги ишлаб чиқарувчи кучларнинг ўсиши ва мустаҳкамланиши, бутун социалистик экономикани янада юксалтириш ва совет кишиларининг турмуш даражасини ошириш қишлоқ хўжалигининг ривожланиш даражасига кўп жиҳатдан боғлиқдир. Партия шунга асосланадики, қишлоқ хўжалигини юксалтириш билан боғлиқ бўлган масалалар тўғри ҳал қилиниб бормаса, социалистик экономиканинг муваффақиятли ривожланиши мумкин эмас.

Шу сабабли, КПСС XXIII съезди **колхоз ва совхоз ишлаб чиқаришини юксалтириш бутун партиямиз ва халқимизнинг энг муҳим вазифаси** эканлигини зўр куч билан уқтириб ўтди. Съезд қишлоқдаги ишлаб чиқарувчи кучларни янада ўстиришга, саноат ва қишлоқ хўжалигининг ривожланишида вужудга келган диспропорцияни тугатишга шарт-шароит яратиб бермоқ учун қишлоқ хўжалигида бир қанча чораларни амалга ошириш зарурлигини кўрсатиб берди.

Бу вазифани ҳал қилишнинг асослари съезднинг беш йиллик планга доир Директиваларида баён қилиб ўтилди. Беш йил мобайнида қишлоқ хўжалигига сарфланадиган капитал маблағни икки баравар чамаси кўпайтириш мўлжаллаб қўйилди. Ўзбекистонда қишлоқ хўжалигига сарфланадиган капитал маблағлар бундан ҳам зиёдроқ, яъни 2,3 баравар кўпайтирилади. Беш йиллик мобайнида ўтган беш йилдагига нисбатан бутун мамлакатда қишлоқ хўжалигига етказиб бериладиган тракторлар 700 мингта ва юк автомобиллари 680 мингта, қишлоқ хўжалик машиналари 4 миллиард сўмлик кўпайтирилади. Қишлоқ хўжалигида истеъмол қилинаётган жамики электр энергия тахминан 3 баравар кўпаяди. Колхозлар ва совхозлар 1970 йилда 1965 йилдагига нисбатан 2 баравар кўп минерал ўғит оладилар.

«Аҳолининг озиқ-овқат маҳсулотларига, саноатнинг эса қишлоқ хўжалик хом ашёсига ўсиб бораётган талабларини яхшироқ қондириш мақсадида деҳқончилик ва чорвачилик маҳсулотлари ишлаб чиқаришини анча кўпайтириш қишлоқ хўжалиги соҳасидаги асосий вазифадир», деб Директиваларда уқтириб ўтилган.

Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини янада **интенсивлаш** бу вазифани ҳал қилишнинг асосий йўлидир Партия XXIII съездида кўрсатиб ўтилганидек, колхозлар ва совхозлар қишлоқ хўжалигига яроқли ерлардан хийла рационал фойдаланиш йўли билан экин майдонларини кенгайтиришни бундан буён ҳам маълум даражада давом эттира берадилар. Лекин **ернинг ҳар бир гектаридан олинаётган ҳосилни бутун чоралар билан ошириш умуман қишлоқ хўжалигини ривожлантириш ва хусусан дон етиштиришни кўпайтириш суръатларини жадаллаштиришнинг ҳал қилувчи шартидир.**

Қишлоқ хўжалиги соҳасида асосий вазифа бўлган қишлоқ хўжалик экинларининг ҳосилдорлигини ошириш мақсадида съезд мамлакатнинг ҳамма зоналарида тупроқларнинг унумдорлигини ва деҳқончилик маданиятини юксалтириш ишларини **умумдавлат миқёсида** амалга оширишни зарур деб топди.

КПСС Марказий Комитетининг шу йил май ойида бўлиб ўтган Пленуми қарорлари ҳам худди шу мақсадга хизмат қилади. Пленум хўжалик қурилишининг энг муҳим масалаларидан бирини — **дон ва бошқа қишлоқ хўжалик экинларидан муттасил мўл ҳосил олмоқ учун ерларни мелиорациялашни кенг ривожлантириш** масаласини атрофлича кўриб чиқди. Пленум Марказий Комитетнинг 1965 йил март ва сентябрь Пленумларида белгилаб берилган иқтисодий ва ташкилий чоралар асосида партиянинг қишлоқ хўжалигини интенсивлаш мақсадида ўтказиб келаётган йўлини ривожлантирди.

Социалистик қишлоқ хўжалигини янгидан юксалтирмоқ учун партия ва халқ олиб борадиган курашнинг КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг ташаббуси билан ишлаб чиқилган пухта ва илмий жиҳатдан асосланган программаси май Пленумининг ҳужжатларида баён қилиб берилди.

Май Пленумининг кўрсатмаларига мувофиқ, яқинда КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети «Дон ва бошқа қишлоқ хўжалик экинларидан муттасил мўл ҳосил олмоқ учун ерларни мелиорациялашни кенг ривожлантириш тўғрисида» батафсил қарор қабул қилдилар. Шу қарорда КПСС Марказий Комитети Пленумида мўлжалланган программани бажаришни таъминлайдиган конкрет чоралар аниқ ва бирмабир белгилаб берилди.

Партия ва ҳукумат белгилаб берган чораларни амалга ошириш яқин йиллар ичида мамлакатда деҳқончилик ва чорвачилик маҳсулотларини мўл-кўл қилишга имкон беради.

Ерларни суғоришни ва мелиорациялашни ривожлантириш — бу проблемани ҳал қилишнинг калитидир. Ирригация билан мелиорация тупроқ унумдорлигини ва деҳқончилик маданиятини оширишнинг мутлақо зарур шартидир, қишлоқ хўжалик экинларидан ҳамиша мўл ҳосил олишнинг гаровидир. Ирригация билан мелиорация қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришнинг **энг муҳим резервидир.** Фақат ирригация ва мелиорация асосидагина қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг табиий-иқлим шароитини яхшилаш, бу ишлаб чиқаришнинг табиат инжиқликларига боғлиқ бўлиб қолишидан қутулиш мумкин.

Ирригация билан мелиорация Ўзбекистон учун алоҳида катта аҳамиятга эга, чунки бизда суғориладиган деҳқончилик бутун қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг негизи бўлиб келмоқда.

Сув — ҳосилнинг жони

Ўрта Осиёнинг қурғоқ иқлими шароитида ер билан сувни бир бутун яхлит организм деса бўлади. Баҳордан то кеч кузгача ёмғир ёғмайдиган бизнинг ўлкамизда ҳар қандай ўсимлик суғорилмаса қуриб қолаверади. Деҳқонлар ҳамиша сувни олтин қаторида қадрлаб келганликлари тасодифий эмас Халқимиз орасида «ер деҳқоннинг жони бўлса, сув унинг қони» деган гап қадимдан машҳур. Бундан ташқари, «Сувсиз ер — ер эмас», «Сувсиз ҳаёт бўлмайди» деган маталлар ҳам бор.

Ўрта Осиёда меҳнат аҳли қадимдан сув орзуси билан яшаб келган. Халқимизнинг ашулалари ва афсоналарида мана шу орзу таранnum қилинади. Бу орзу бамисоли эстафета каби отадан ўғилга, ўғилдан набирага, набирадан чеварага, авлоддан авлодга ўтиб келмоқда.

Агар биз Ўрта Осиё тўғрисида ёзилган тарихий манбаларга назар солсак, халқнинг сув учун, ваҳший табиат кучларини жиловлаш учун олиб борган курашини кўрсатиб берадиган тўлқинлантирувчи манзара кўз олдимизда намоён бўлади. Фақат ғалабалар билангина натижаланмай, шу билан бирга, жуда кўп фожиаларни ҳам ўз ичига олган мана шу қийин ва фидокорона кураш узоқ асрлардан бери давом қилиб келди. Деҳқонлар суғориш системаларини яратишга ўзларининг бутун ақл-идрокларини ва истеъдодларини, ўзларининг бутун ғайрат ва ижодий меҳнатларини сарфлаб келдилар; улар каналлар очдилар, тош, шох ва чимлар ётқизиб тўғонлар солдилар, ерга сув чиқармоқ учун коризлар (ер остидан ўтказилган каналлар) қурдилар, баланд ерлардаги далаларга сув чиқармоқ учун чиғириқ ихтиро қилдилар. Шу билан бирга, халқ сувни, сув билан бирга эса унумдор ерларимизни ҳам босиб олишга интилган ажнабий истилочилардан ирригация иншоотларини сақлаб қолиш учун мардларча курашиб келди.

Бизнинг ота-боболаримиз машаққатли меҳнат қилиб ва қаттиқ курашиб, кўпгина натижаларга эришганлар. Улар эрамиздан 500-600 йил муқаддам каналлар ва ариқлар ёрдамида чўл ва даштларни суғориб, экинзор воҳаларга айлантиришни ўргандилар, ўз замонига яраша юксак ирригация санъати яратдилар, суғориладиган деҳқончилик негизини қурдилар. Қадим-қадим замонлардан бери Зарафшон ва Фарғона водийларида, Хоразмда ва Амударё этакларида ерларни суғориб деҳқончилик қилиш йўллари топилган. Мазкур районлар ўзларининг ажойиб ирригация усталари билан жуда қадим замонлардан бери шуҳрат қозониб келмоқдалар.

Бироқ, Октябрь социалистик революциясининг ғалабасидан кейингина Ўзбекистонда ирригация чинакам ривож топди. Улуғ Октябрь баҳорнинг шаррос ёмғири каби мамлакатни тозалаб мусаффо қилди. У, ишламай тишлашга одатланган бойларнинг қўлидан ер ва сувни тортиб олиб халқ қўлига топширди, шу туфайли ер ишлаганники бўлиб қолди. Ерни ер ости бойликлари билан бирга, ўрмон ва сувлари билан бирга национализация қилиш тўғрисидаги декрет Совет ҳокимиятининг биринчи давлат актларидан бири бўлди. Бу декрет жуда кенг миқёсда ирригация-мелиорация ишларини авж олдирмоқ учун кенг йўл очиб берди

Илмий коммунизм асосчилари К. Маркс ва Ф. Энгельс, улар ишининг улуғ давомчиси В. И. Ленин Шарқ халқларининг иқтисодий ва сиёсий ҳаётида бу ишларнинг аҳамияти катталигини яхши тушунган эдилар. Улар сунъий каналлар системаси ва сув иншоотлари ёрдамида ерларни суғориш Шарқдаги деҳқончиликнинг негизи эканлигини ўз асарларида кўп марталаб уқтириб ўтганлар. Улар бу нарса жамият тараққиётининг ва Шарқ халқ оммасининг турмуш даражасини оширишнинг ҳал қилувчи шарти эканлигини яхши билганлар.

Улуғ Ленин совет ирригациясининг бешигини тебратди. У, Ўрта Осиёдаги суғориладиган деҳқончиликнинг негизи бўлган ирригацияни ривожлантириш тўғрисида Совет ҳокимиятининг дастлабки кунларидан бошлаб тинмай ғамхўрлик қилиб келди. Владимир Ильич ерларни суғориш Совет Шарқи учун ҳаммадан кўра кўпроқ зарур иш деб ҳисоблади, бу иш «ўлкани ўзгартиради, уни янгидан вужудга келтиради, ўтмишни кўмиб ташлайди, социализмга ўтишни мустаҳкамлайди», деб доҳиёна башорат берди.

В. И. Ленин Мирзачўлни ўзлаштиришнинг асосчисидир. Бундан 48 йил муқаддам, 1918 йилнинг майида, ёш Советлар республикаси интервенциячиларнинг ва оқ гвардиячиларнинг ўтли ҳалқаси ичида турган вақтда, мамлакатда очлик ва вайронлик ҳукмронлик қилаётган маҳалда Владимир Ильич Халқ Комиссарлари Советининг Туркистонда суғориш ишларига 50 миллион сўм пул ажратиш ва шу ишларни ташкил этиш тўғрисидаги тарихий декретига имзо чекди.

Ленин декрети сув хўжалик қурилишининг ўша даврдаги кенг программада Мирзачўлда беш юз минг десятина ерни суғориш, Далварзин даштида 40 минг десятина, Учқўрғон даштида ўн минг десятина ерни суғориш, шунингдек йигирма минг десятина майдондаги мавжуд ирригация системаларини яхшилаш кўзда тутилган эди.

Шу тариқа Ўзбекистонда бутунлай янги социал иқтисодий ва техникавий асосда ирригацияни кенг ривожлантириш учун негиз яратиб берилди. Халқнинг сув тўғрисидаги асрий орзуси шу тариқа рўёбга чиқа бошлади.

Ўзбекистон партия ташкилоти Ленин кўрсатмаларига амал қилиб, партия Марказий Комитети ва Совет ҳукуматининг жуда катта ёрдамига суяниб, сув хўжалиги қурилишини кенг авж олдириб юборди, халқни чўл-биёбонларни боғ-бўстонларга айлантириш учун қаҳрамонона курашга қўзғатди.

Ўзбекистонда ўтказилган ва омманинг мислсиз активлигини авж олдириб юборган ер-сув ислоҳоти ирригацияни ривожлантирмоқ учун катта имконият очиб берди. Ер ислоҳоти ўтказилиб бўлгандан кейин республикада давлатнинг ёрдами, аҳолининг кенг иштироки билан жуда кўп ирригация каналлари қурилди. Бу каналлар қуёш қовжиратиб сув талаб бўлиб ётган ерларга ҳаёт бахш этди.

Шу туфайли Ўзбекистон ССР 1928 йилга келиб, суғориладиган деҳқончилик ва пахта етиштириш соҳасида урушдан олдинги даражадан ўзиб кетди. Халқимиз мана шу муваффақиятларга таяниб туриб, янги чўққиларни эгаллашга, мамлакатнинг пахта мустақиллигини таъминлашга интилди.

Шундан сўнг ирригация-мелиорация ишларининг миқёси ва суръатлари йилдан-йилга ошаверди. Ўзбекистоннинг қадимий ерида янгидан-янги гидротехника иншоотлари вужудга келаверди.

Ҳатто Улуғ Ватан уруши кунларида ҳам республикада сув хўжалиги қурилиши кенг миқёсда давом эттирилаверди. Партия ташкилотининг чақириғига жавобан одамлар бир жон-бир тан бўлиб, даштларга келиб янги каналлар қуравердилар, тўғонлар солиб, гидроузеллар қуриб, дарё ва сойлардан ерларга сув чиқара бердилар.

1942 йилда немислар Сталинград яқинига келиб қолган вақтда Ўзбекистон меҳнаткашларидан 75 минг киши Фарҳод гидроэлектростанциясини қуришга киришди. Улар мана шу гидротехника иншоотини рекорд муддат ичида қуриб битказдилар. Бу иншоот партияга, Ватанга, коммунизм идеалларига чексиз содиқ бўлган совет кишиларининг мардлиги ва қаҳрамонлигини ифодаловчи асрий ёдгорлик бўлиб қолади.

Шундай бир фактнинг мағзини чақиб кўринг ўртоқлар: мамлакат даҳшатли кунларни бошидан кечириб турган, халқимиз учун ҳаёт-мамот масаласи ҳал қилинаётган бир вақтда одамлар узоққа назар солиб, коммунизм тақдирини ўйлаб, ўзларининг қаҳрамонона меҳнатлари билан коммунизм иншоотларини бино қилавердилар. Демак, улар совет халқининг қудратли кучига беҳисоб ишонган эдилар, душманнинг тор-мор келтирилишига, ғалаба бизники бўлишига уларнинг ишончи комил эди. Порлоқ келажакка бўлган бундай ишонч одамларнинг ғайратига-ғайрат қўшди, уларни қаҳрамонона шижоатлар кўрсатишга руҳлантираверди.

Ўзбекистон коммунистлари сув учун олиб борилган умумхалқ юришига бош бўлдилар. Улар халқ ҳашарига бош бўлиб, ирригация иншоотлари қуришнинг ташаббусчилари бўлдилар Урушдан олдинги йилларда ва уруш йилларида кўпгина катта ирригация ва гидротехника иншоотлари худди ана шундай методлар билан қурилди.

Совет ҳокимияти йилларида Ўзбекистонда жуда кўп суғориш ва мелиорация шохобчалари вужудга келтирилди. Республика территориясида кўпгина янги каналлар, шу жумладан Катта Фарғона канали, Шимолий Фарғона, Жанубий Фарғона каналлари, Қорақалпоғистондаги Ленин номли канал, Жанубий Мирзачўл, Тошсоқа, Қиз кетган ва Аму — Бухоро каналлари каби катта каналлар пайдо бўлди. Жуда улкан Каттақўрғон, Тошкент, Чимқўрғон, Косонсой, Жанубий Сурхон, Каркидон ва бошқа сув омборлари сувга лиқ тўлдирилди. Жуда кўп бошқа сув хўжалик объектлари вужудга келтирилди. Ҳозир республикамизда 900 га яқин суғориш системаси бор, бу системаларда 22 мингдан кўпроқ гидротехника иншоотлари ишлаб турибди.

Мирзачўлдаги қўриқ ерларни ўзлаштирувчилар чинакам жасорат кўрсатдилар. Улар қисқа вақт ичида Мирзачўлдаги бўш ётган жуда кўп ерларни экинзор ва боғ-бўстонларга айлантирдилар.

Мирзачўлдаги қўриқ ерларни суғориш ва ўзлаштириш ишларини ташкил этиш тўғрисида КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети қарор қабул қилганига шу йил августда 10 йил тўлади. Бугун биз тўла асосга эга бўлган ҳолда, ғоят хурсанд бўлиб шуни айтишимиз мумкинки, **партия ва ҳукуматнинг Мирзачўлда катта пахтачилик районини вужудга келтириш тўғрисидаги қарори муваффақиятли бажарилмоқда.**

Республикада сув хўжалик қурилиши ўтган етти йилликда айниқса кенг қулоч ёйди. Шу мақсадларга, Мирзачўл ва Қарши даштида олиб борилган ишларни қўшиб ҳисоблаганда, сарфланган капитал маблағлар бундан олдинги етти йилдагига нисбатан уч баравар кўпайиб, 1 миллиард сўмдан ошиб кетди. Етти йиллик мобайнида жами 1,4 миллиард кубометр сув сиғадиган сув омборлари фойдаланишга топширилди.

Сув тахчиллигини йўқотмоқ учун ҳар секундда 50-60 кубометр сув чиқариб берадиган катта-катта насос станциялари қурилди, каналлар кенгайтирилиб, анча кўп сув ўтказадиган қилинди. Сувнинг ерга шимилиб, нобуд бўлишини камайтириш мақсадида етти йиллик мобайнида республиканинг камсув районларидаги каналларнинг 545 километрига бетон ётқизилди.

Мелиорация соҳасидаги ишлар кенг миқёсда олиб борилди. Шўр сувларни суғорилаётган воҳалар донрасидан четга чиқариб юборишни кучайтирмоқ учун янги катта коллекторлар қурилди ва мавжуд коллекторлар реконструкция қилинди. Республикадаги жамики коллектор-зовур шохобчаларининг узунлиги 37 минг километрдан ошиб кетди.

Суғориш ва мелиорация кенг ривожлантирилганлиги туфайли Ўзбекистон мамлакатнинг энг катта пахтачилик районига айланди. Ҳозир республикамиз бутун Совет Иттифоқида етиштирилаётган пахтанинг 70 процентини бермоқда.

Биз мана шундай йўлни босиб ўтдик, сув учун, республикада ирригация ва мелиорацияни ривожлантириш учун умумхалқ кураши мана шундай натижалар билан якунланди.

Бу якунлар ҳар биримизни қувонтиради. Лекин олдимизда катта вазифалар турибди. Бу вазифаларни ҳал этиш республика партия ташкилотидан, республиканинг барча меҳнаткашларидан коммунизмнинг порлоқ идеаллари тантана қилиши учун зўр меҳнат, фидокорона кураш олиб боришни талаб этади.

Мамлакатни пахта билан таъминлаш — Ўзбекистон меҳнаткашларининг интернационал бурчи

Республика партия ташкилоти пахтачиликни ривожлантириш биз учун асосий вазифа эканлигини назарда тутиб, коммунистик қурилишнинг улуғвор вазифаларини бажаришни шунга асосланиб ташкил этмоқда. Давлат манфаатлари, бутун совет халқининг манфаатлари пахта етиштиришни бутун чоралар билан кўпайтиришни талаб қилади.

Пахта — бизнинг энг катта бойлигимиз, коммунизмнинг моддий техника базасини вужудга келтиришга Ўзбекистон ССР қўшаётган энг салмоқдор ҳисса. Республика қишлоқ хўжалиги олаётган жамики даромадларнинг қарийб бешдан тўрт қисми пахтачиликдан келаётган даромадлардир.

Ўзбекистон Компартияси пахтачиликни бутун чоралар билан ривожлантиришни, пахта етиштиришни муттасил кўпайтириб боришни ҳамиша хўжалик қурилишидаги ўзининг бош йўли деб ҳисоблаб келди ва ҳисобламоқда. Мамлакатни мана шу қимматли хом ашё билан тобора кўпроқ миқдорда таъминлаб туришни республика меҳнаткашлари ўзларининг энг биринчи интернационал бурчлари деб ҳисоблайдилар.

КПСС Марказий Комитети ва Совет ҳукумати пахтачиликни ривожлантиришга кўп эътибор бермоқдалар. Улар пахта етиштиришни кўпайтириш учун шарт-шароит яратиб бериш тўғрисида, колхозлар ва совхозларнинг экономикасини ва моддий техника базасини мустаҳкамлаш, уларнинг даромадларини ошириш тўғрисида доимо ғамхўрлик қилмоқдалар.

1963 йилда пахтанинг нархлари оширилганлиги ва ўтган 3 йил ичида эришилган даражадан ошириб топширилаётган пахтанинг нархига 50 процент устама тўлаш 1965 йилда жорий қилинганлиги пахтакорларга қилинаётган ғамхўрликнинг ёрқин ифодаси бўлди.

КПСС Марказий Комитети март Пленумининг қарорлари бутун қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши билан бир қаторда пахтачиликни ҳам юксалтириш учун жуда катта аҳамиятга эга. Пленум колхозлар ва совхозларнинг моддий техника базасини мустаҳкамлашга, қишлоқ хўжалигининг ҳамма тармоқларини юксалтиришга қаратилган иқтисодий ва ташкилий чораларнинг мунтазам системасини ишлаб чиқди.

Мана шу чораларнинг ҳаммаси амалга оширилганлиги қисқа вақт ичида қишлоқдаги вазиятни соғломлаштирди, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини, шу жумладан пахтачиликни ҳам тез ривожлантирмоқ учун катта стимуллар яратиб берди.

Буни республикамиз мисолида яққол кўриш мумкин. 1963-1965 йилларда Ўзбекистон колхозлари ва совхозлари пахтадан муттасил мўл ҳосил олишга эришдилар, ҳар йили етиштирилаётган пахтанинг ялпи ҳосилини бундан олдинги уч йилдагига нисбатан ўртача ҳисобда 718 минг тонна кўпайтиришга муваффақ бўлдилар.

Ўзбекистон қишлоқ меҳнаткашлари 1965 йилда айниқса катта муваффақиятларга эришдилар. Мислсиз даражада сув танқислиги бўлганлигига қарамай, қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотининг умумий ҳажми ўтган йил ундан олдинги йилларда эришилган энг юқори даражадан анча ошиб кетди. **Гектар бошига 24,2 центнердан пахта топширилиб, рекорд ҳосил олинди. Пахтанинг ялпи ҳосили 3 миллион 903 минг тоннага етди. Пахта етиштириш соҳасида республикамиз етти йилликнинг охирги йили учун контроль рақамларида белгиланган даражага етди ва ер курраcида пахтачилик билан шуғулланаётган мамлакатлар орасида иккинчи ўринни олди. Пахта тайёрлаш планини ҳамма областлар, Қорақалпоғистон АССР, колхозлар ва совхозларнинг катта кўпчилиги ошириб бажарди.**

Етти йиллик йиллари мобайнида Ўзбекистон колхозлари ва совхозлари давлатга жами 23 миллион 673 минг тонна ёки бундан олдинги етти йилдагига нисбатан 4 миллион 459 минг тонна кўп «оқ олтин» сотдилар. Ҳар йили етиштирилаётган пахтанинг ўртача миқдори 637 минг тонна кўпайди.

Республиканинг ҳамма областлари, айниқса Фарғона водийсидаги хўжаликлар пахтачиликни ривожлантиришга катта ҳисса қўшдилар. Етти йиллик мобайнида пахта етиштириш Андижон областида 84 минг тонна кўпайди ва 1965 йилда 800 минг тоннага етди. Фарғона областида пахта етиштириш 105 минг тонна кўпайиб, 502 минг тоннага етди. «Оқ олтин»нинг ялпи ҳосили Сирдарё областида 66 процент, Тошкент ва Хоразм областларининг ҳар қайсисида қарийб 1,5 баравар, Сурхондарё областида учдан бир ҳисса кўпайди. Қолган областларнинг ҳаммаси ва Қорақалпоғистон АССР мамлакатга анча кўп пахта берадиган бўлиб қолдилар.

Республика партия ташкилоти ер ва сувдан фойдаланишни бутун чоралар билан яхшилаш, техникани тараққий эттириш, пахтачиликда механизация ва химиялаштиришни кенг жорий қилиш йўлини қатъият билан ўтказиб келаётганлиги туфайли пахта етиштиришни шу қадар кўпайтириш мумкин бўлиб қолди.

1965 йилда Ўзбекистон колхозлари ва совхозлари шоли, тамаки, луб экинлари ҳосили, картошка, қовун-тарвуз ва сабзавот, мева, узум, тухум, қоракўл териси, пилла ва бошқа маҳсулотлар тайёрлаш планларини ҳам анча ошириб бажардилар. Чорвачиликдаги ишларнинг аҳволи бирмунча яхшиланди. Қорамоллар, шу жумладан сигирлар туёғи, қўй, эчки ва паррандалар кўпайди, сут, тухум ва бошқа чорвачилик маҳсулотлари етиштириш кўпайди.

Пахта етиштиришни бутун чоралар билан кўпайтираберириш республикамизнинг қишлоқ хўжалиги соҳасидаги ҳали ҳам асосий вазифаси бўлиб қолмоқда. КПСС XXIII съездининг беш йиллик планга доир Директиваларида уқтириб ўтилганидек, **Ўзбекистон ССРнинг асосий пахта базаси бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади. Беш йилликнинг охирига бориб республикада пахтанинг ялпи ҳосилини йилига 4 миллион 180 минг тоннага етказиш мўлжаллаб қўйилди.**

Бу мақсадга эришмоқ учун **пахта экиладиган майдонларни анча кенгайтириш ва республикада ҳар бир гектардан олинадиган пахта ҳосилини ўртача ҳисобда 26-27 центнерга етказиш** зарур.

Бу — катта ва масъулиятли вазифа. Бу вазифани ҳал этиш халқнинг жуда катта куч ва ғайрат сарфлашини талаб қилади. Улкан пахта учун кураш йўлида бир талай қийинчиликлар учраши турган гап. Лекин коммунистлар, республиканинг барча меҳнаткашлари бой тажрибага таяниб, ҳамма қийинчиликларни сабр ва матонат билан большевикларча енгишлари ва ғалаба қозонишлари лозим.

Бу йил Ўзбекистон учун одатдан ташқари қийин йил бўлди. Тошкентдаги даҳшатли зилзила билан бир вақтда республика бошига бошқа табиий офатлар ҳам тушди. Республикада неча марталаб довуллар, тўзонли бўронлар бўлиб ўтди, неча марталаб сел ёғди, экинларни дўл урди, жала қуйди, кўп областларда сув тошқинлари бўлди, ҳаво бирданига совиб, қора совуқлар бўлди. Ўзбекистоннинг машҳур пахта кони ва ифтихори бўлган Фарғона водийсида ўтган куни жуда қаттиқ сув тошқини бўлди. Республика колхозлари ва совхозларининг далаларида қишлоқ хўжалик зараркунанда ҳашаротлари кенг ёйилди.

Мана шуларнинг ҳаммаси жуда катта зарар етказди. Кўпгина бинолар, гидротехника иншоотлари, кўприклар, темир йўллар, тош йўллар, электр линиялари ва телефон алоқалари, газ қувурлари ва водопроводлар вайрон бўлди, бир қанча ирригация системалари ишдан чиқди, кенг майдонларда экинларни сув ювиб кетди, кўпгина чорва нобуд бўлди, тошқинда ҳалок бўлган одамлар ҳам бор. Пахтачиликка айниқса катта талафот етди. Бир неча юз минг гектар ердаги ғўза нобуд бўлди ёки қаттиқ шикастланди. Ҳеч бир истисносиз ҳамма областлар ва районларда ғўзанинг ривожланиши орқада қолиб кетди.

Бундай шароитда ҳосилни қутқариб қолиш бизнинг энг муҳим, энг кечиктириб бўлмайдиган вазифамиздир. Бунинг учун ғўзага ишлов бериш, уни озиқлантириш ва суғориш суръатларини энг кўп даражада тезлаштириш ва бу ишларнинг сифатини ошириш зарур. Ҳосилни қутқариб қолиш учун кураш ҳамма коммунистларнинг, республикадаги барча меҳнаткашларнинг иши бўлиб қолиши лозим. Пахтачиликни юксалтирмоқ учун ҳамма қийинчиликларга қарамай, мустаҳкам база вужудга келтириш беш йилликнинг биринчи йилидаги бизнинг бурчимиздир.

Янги беш йилликда пахтачилик билан бир қаторда қишлоқ хўжалигининг бошқа тармоқлари ҳам янада ривож топади. Товар шоли, сабзавот, қовун-тарвуз, мева ва узум етиштиришни анча кўпайтириш, чорвачиликни, айниқса қоракўлчиликни ва гўшт-ёғ берадиган қўйчиликни, шунингдек пиллачиликни янада юксалтиришни таъминлаш мўлжаллаб қўйилди.

Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни бутун чоралар билан кўпайтиришнинг қандай йўллари бор? Бу — ҳосилдорликни ошириш ва экин майдонларини кенгайтириш йўлидир.

Бир-бирига боғлиқ бўлган бу икки вазифани ҳал қилмоқ учун пахтачиликни комплекс механизациялаш, кенг равишда химиялаштириш, алмашлаб экишларни ва агротехниканинг прогрессив усулларини жорий қилиш жуда катта аҳамиятга эга.

Шуни айтиб ўтиш кераккки, бу соҳада биз кўпгина ишлар қилдик. Колхозлар ва совхозларнинг техника билан таъминланганлиги кейинги йилларда таққослаб бўлмаслик даражада ошиб кетди. Пахтачиликда ва қишлоқ хўжалигининг бошқа тармоқларида оғир меҳнат машиналар зиммасига тобора кўпроқ юкланмоқда. Пахта теришни машиналаштиришдаги муваффақиятларимиз айниқса катта. Пахта териш техникасига ҳамма жойда кенг йўл очиб берилмоқда. Далаларга солинаётган минерал ўғитлар миқдори йилдан-йилга кўпайтирилмоқда, қишлоқ хўжалик зараркунандалари ва экинларнинг касалликларига қарши курашиш учун, ғўза баргини тўктириш учун химиявий препаратлар кенг қўлланилмоқда, бу воситаларнинг самарадорлиги ошиб бормоқда. Бедазорларни кўпайтиришга кўпроқ эътибор бериладиган бўлиб қолди. Бу эса, алмашлаб экишларни ва прогрессив агротехникани жорий қилиш учун яхши негиз яратиб бермоқда.

Лекин механизацияга, химиялаштиришга ва алмашлаб экишларга катта аҳамият бериш билан бирга, ирригация ва мелиорациянинг бизнинг шароитимиздаги ҳал қилувчи ролини бутун куч билан уқтириб ўтиш керак. Бу биз учун энг муҳим масаладир, пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш мақсадида олиб борилаётган курашнинг асосий йўлидир. Ерларни суғориш учун сув бўлмаса ва ерларнинг мелиоратив ҳолати яхшиланган бўлмаса, пахтачиликни юксак даражада ривожлантириш мумкин эмас. Бусиз шоликорликни ривожлантириб бўлмайди, бошқа қишлоқ хўжалик экинларидан мўл ҳосил олишни таъминлаб бўлмайди.

Шу сабабли, **ирригация ва мелиорацияни ривожлантириш масалалари ҳамиша Ўзбекистон партия ташкилотининг диққат марказида туриши, умумпартия иши, умумхалқ иши бўлиб қолиши лозим.**

Суғориладиган деҳқончиликни янада юксалтириш йўлида биз ирригация ва мелиорацияни ривожлантириш билан боғлиқ бўлган қуйидаги асосий вазифаларни ҳал қилишимиз керак.

биринчидан, суғориладиган деҳқончилик районларида сув тахчиллигини тугатиш, далаларни сувга қондириб суғорадиган қилиш керак;

иккинчидан, ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш керак;

учинчидан, қўриқ ерларнинг кенг массивларини суғоришга тайёрлаш ва ўзлаштириш, шу ерларда қурилиш ишларини комплекс равишда олиб бориб, янги совхозлар вужудга келтириш керак;

тўртинчидан, суғоришга тайёрлаб қўйилган ерлардан фойдаланишни тубдан яхшилаш керак;

бешинчидан, сув хўжалигининг моддий техника базасини мустаҳкамлаш, ирригация-мелиорация системаларини янада такомиллаштиришни таъминлаш, уларни замонавий техника билан кўпроқ таъминлаш керак.

Суғориладиган ерларни сувга қондириб суғорайлик

Суғориладиган мавжуд ерларни сувга қондириб суғориш пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик экинларидан муттасил мўл ҳосил олишнинг энг муҳим гаровидир. Улкан пахта учун, барча қишлоқ хўжалик маҳсулотларини мўл-кўл қилиш учун курашнинг муваффақиятли бўлиши мана шунга боғлиқ.

Ўзбекистондаги ерлар асосан жуда яхши ерлардир, лекин бу ерлар яхши ҳосил бериши учун қониқиб сув ичиши керак.

Республика партия ташкилоти ва барча меҳнаткашлари сув тахчиллигини тугатмоқ учун кўп иш қилмоқдалар. Етти йиллик йиллари мобайнида 500 минг гектардан кўпроқ суғориладиган ерлар сувга қондирилиб суғориладиган бўлди. Сувнинг ерга шимилиб нобуд бўлишини камайтириш, суғориш системаларини кўпайтириш ва такомиллаштириш, бир қанча янги сув омборлари ва каналлар қуриб ва ҳажмини кенгайтириб фойдаланишга топшириш, янги насос станцияларини қуриб ишга солиш тадбирлари амалга оширилганлиги бу вазифани бажаришга ёрдам берди.

Бироқ, ерларимизни суғориш учун кўпинча сув етишмай қолади.

Сув танқислиги қандай оқибатларга олиб келишини республиканинг асосий пахта кони бўлган Фарғона водийси мисолида кўриш мумкин. Фарғона водийсида сув тахчиллиги ҳар йили бўлиб туради. Колхозлар ва совхозлар пахтани бир амаллаб сув билан таъминламоқ учун ўтларни, сабзавот, боғ ва бошқа экинларни жуда оз миқдорда суғоришга мажбур бўладилар. Бунинг натижасида кўпинча экинлар қовжираб қолади ва ҳатто нобуд бўлади. Бундан чорвачиликка ҳам зарар етади, чунки озуқа етишмай қолади.

Бошқа областларда ҳам суви тахчил районлар бор. Ҳозир республикада етарли равишда қондириб суғориш имкони бўлмаган бир миллион гектарга яқин ер бор.

Далаларни сувга қондириб суғориш масаласини тубдан ҳал қилмоқ учун бутун куч ва ғайратимизни сарфлаб ишлашимиз керак. Гап шундаки, **табиатнинг инжиқликларидан қатъий назар, далаларни етарли миқдорда сувга қондириб суғориш учун бутун имкониятни вужудга келтириш керак.**

Хўш, бу проблемани ҳал қилмоқ учун қандай конкрет ишлар қилишимиз керак? Аввало, сув хўжалиги қурилиши соҳасида беш йиллик топшириқларининг бажарилишини таъминлаш лозим. Бу топшириқларда эса, жуда катта ҳажмдаги ишларни қилиш кўзда тутилади.

Ушбу беш йилликда бир миллион гектарга яқин майдондаги ерларнинг сувга қондирилиб суғорилишини ва шу ерлардаги суғориш системаларини реконструкция қилишни таъминлашимиз керак. Бунинг учун сув тахчил районларда сув омборлари қуриш, сув чиқарадиган иншоотлар қуриш, серсув дарё ва сойларнинг сувини суви кам дарё ва сойларга оқизадиган каналлар қуриш кўзда тутилмоқда. Ер ости сувларидан экинларни суғориш учун кўпроқ фойдаланиш мўлжаллаб қўйилди. Суғориш системаларини реконструкция қилиш ва бу системаларда гидротехника иншоотлари қуриш ишлари авж олдирилади. Ҳамма жойда, айниқса сув тахчил районларда каналларга бетон ётқизилади, шу тариқа сувнинг ерга шимилиб, нобуд бўлиши анча камайтирилади.

Тошкент областида 2 миллиард кубметр сув сиғадиган Чорвоқ сув омбори ва 80 миллион кубметр сув сиғадиган Оҳангарон сув омбори қуриб битказилиши лозим, суғориш системалари реконструкция қилинади.

Фарғона водийсида 1 миллиард 750 миллион кубметр сув сиғадиган Андижон сув омборини қуриш тезлаштирилиши, Косонсой сув омборининг ҳажми 50 миллион кубметр кўпайтирилиши, Каркидон сув омборининг иккинчи навбати қуриб битказилиши, Ғовасой ва Сўх сув омборлари қурилиши зарур.

Яқинда Марказий Фарғона канали қурила бошланди. Бу канал қуриб битказилганидан кейин Марказий Фарғона ерлари сув билан тўла таъминланадиган бўлиб қолади.

Чимқўрғон сув омбори ишга туширилгани натижасида Қашқадарё областидаги ерларнинг сув билан таъминланиши анча яхшиланди.

Сурхондарё областида 800 миллион кубметр сув сиғадиган Жанубий Сурхон сув омбори қуриб битказилади, шунингдек Тўпаланг—Қоратоғ ва Шеробод каналлари қурилади. Бу иншоотлар ишга туширилганидан кейин областдаги суғориладиган ҳамма ерларни сув билан нормал таъминлаш проблемаси асосан ҳал бўлади.

Амударё этакларидаги ерларни сув билан нормал таъминлаш муҳим проблемадир. Ҳар йил баҳорда дарёдаги сувнинг камлиги сабабли ерларнинг шўрини ювиш борасида катта қийинчиликлар пайдо бўлмоқда. Бу йил баҳорги тажриба шуни кўрсатдики, Амударёнинг юқори ва ўрта қисмларида сув каналларга кўпроқ чиқариб юборилганлиги натижасида унинг этакларидаги районларда аҳвол танг бўлиб қолди. Бундан буён аҳвол яна чатоқлашиши мумкин.

Бу проблемани ҳал қилмоқ учун дарё сувидан тўғри фойдаланишни йўлга қўйиш керак. Бу йўлда ҳозир анчагина иш қилинмоқда. Тахиатош тўғонини қуриш ишлари авж олдирилди. Бу тўғон Амударёнинг қуйи оқимидаги ерларни сувга қондириб суғориш учун катта аҳамиятга эга бўлади. Бироқ, 4,5 миллиард кубметр сув сиғдирадиган сув омбори бўлган Туямўйин гидротехника узели асосий роль ўйнаши лозим. Инсон қўли билан яратилаётган шу денгиз вужудга келтирилганидан кейин ўша атрофдаги суғориладиган ерлар сув билан тўла таъминланадиган бўлиб қолади, Хоразм областида, Қорақалпоғистон АССРда, қардош Туркманистоннинг Тошовуз группа районларида суғориладиган майдонларни кенгайтириш учун катта имкониятлар очилади.

Лекин экинларни қониб сув ичадиган қилиш фақат дарёларнинг сувидан тўғри фойдаланишгагина боғлиқ иш эмас. Бошқа тадбирлар комплексини амалга оширишнинг, жумладан суғориш системаларини техникавий жиҳатдан реконструкция қилишнинг, шунингдек сувни экинзор майдонларга тўғри етказиб бериш, тақсимлаш ва ундан

(Давоми учинчи бетда).

Ўртоқ Ш. Р. РАШИДОВ докладининг давоми

(Боши иккинчи бетда).

самарадор фойдаланишни таъминлашнинг ҳам аҳамияти катта. Бу соҳада бизнинг жуда кўп резервларимиз бор. Суғориш системаларида 40-45 процентга яқин сув фақат шимилиб нобуд бўлиб кетмоқда ва бунинг натижасида ер ости сувлари кўпаймоқда. Бу эса, ерларнинг мелиоратив ҳолатини ёмонлаштиришга ва қишлоқ хўжалик экинларининг ҳосилдорлигини пасайтиришга олиб келмоқда.

Бизнинг вазифамиз шуки, ерларни суғоришга ажратилган сувдан тежаб фойдаланишга ва бунинг учун ажратиладиган сувни кескин равишда кўпайтиришга, бундай сувларнинг нобуд бўлишини 1,5-2 баравар камайтиришга эришмоғимиз керак.

Хўжаликлар ичидаги суғориш системаларини сабот ва изчиллик билан қайта қуриб чиқишимиз зарур. Олимларнинг айтишига қараганда, мана шундай қайта қуриш натижасида суғориш системаларининг фойда беришини 20-30 процент кўпайтириш ва 5-6 миллиард кубметрга яқин сувни тежаш мумкин. Бу — бизнинг катта резервимиз. Биз бу резервни ишга солишимиз лозим.

Бир қанча йиллардан бери республиканинг турли районларида каналларнинг ўзанларига бетон қоплаш йўли билан магистрал каналларда ва сув тақсимловчи ариқларда сувнинг нобуд бўлишини камайтириш ишлари олиб борилмоқда. Каналларни бетонлаш яхши натижа бераётганлигини тажриба кўрсатиб турибди. Бундан буён бу ишни тағин ҳам кенгроқ миқёсда олиб борамиз.

Суғориладиган ерларни сувга қондириш ишларини амалга оширишда маҳаллий хўжаликларнинг ташаббусини ривожлантиришнинг аҳамияти жуда катта. Ўртоқ Л. И. Брежнев Марказий Комитетнинг май Пленумида сўзлаган нутқида, колхозлар ва совхозлар ўз кучлари ва маблағларини ишга солиб, область, ўлка ва республика ташкилотларининг ёрдамига таяниб, ерларни яхшилаш, уларнинг унумдорлигини ошириш билан анча активроқ шуғулланадиган бўлиб қолурлар деб ишонч билдирди. Республикадаги колхозлар ва совхозларнинг раҳбарлари, партия ташкилотлари бундан керакли хулосалар чиқариб оладилар, деб ўйлаймиз.

Суғоришни механизациялаш, сочма қилиб (ёмғир ёғдирган каби қилиб), суғориш сингари прогрессив усулга ўтиш сувни анча тежашга ва суғориш учун сарф бўлаётган меҳнатни камайтиришга имкон беради. Суғориш ишларини механизациялашни имкони борича кенгроқ жорий қилишимиз керак. Бунинг учун мавжуд суғориш техникасини такомиллаштираверишваянги, тағин ҳам мукаммалроқ суғориш техникасини яратиб бериш зарур. Бу соҳада олимларимиз, конструкторлик ташкилотларимиз, саноат корхоналарининг коллективлари кўпгина иш қилишлари мумкин ва лозим. Деҳқонлар улардан конкрет ёрдам кутмоқдалар.

Баъзи чет эл мамлакатларида суғоришни механизациялаш ва суғоришнинг янги системаларини жорий қилиш соҳасида тўпланган тажрибалар оз эмас. Қишлоқ хўжалик машиналари ва ускуналарининг яқинда Москвада ташкил этилган Халқаро виставкасида сочма қилиб суғорадиган яхши аппаратлар намойиш қилинди. Биз чет эллардаги тажрибаларни ва ўзимизда бўлган энг яхши тажрибаларнинг ҳаммасини диққат билан ўрганиб чиқишимиз ва ўзимизда татбиқ қилишимиз керак.

Ер ости сувлари далаларни сувга қондиришнинг катта резервларидан бири. Кейинги йилларда геологлар республикада бундай сувларнинг анчагина запаслари борлигини аниқладилар. Аввало, сув тахчил районларда далаларни суғориш учун бундай сувлардан фойдаланиш керак. Аммо, бу ишда иқтисодий манфаатни кўзда тутиш шарт.

Қишлоқ аҳолисини сув билан таъминламоқ учун ҳам ер ости сувларидан кенг фойдаланиш керак. Яхши, тоза ер ости сувидан фойдаланмай, қишлоқ аҳолисининг тозаланмаган ариқ сувини ичиши каби аҳволга бундан буён тоқат қилиб бўлмайди.

Ер ости сувларидан кенгроқ фойдаланиш йўлакай бошқа бир вазифани ҳам ҳал қилишимизга — мелиорация жиҳатидан ноқулай бўлган районларда сизот сувларини камайтиришимизга ҳам ёрдам беради, чунки куз-қиш фаслларида каналларни бекитиб қўйиш мумкин бўлиб қолади.

Далаларни сувга қонадиган қилиш — энг муҳим вазифаларимизнинг биридир. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг ҳамма тармоқларини юксалтириш учун бу вазифанинг ҳал қилиниши жуда катта аҳамиятга эга.

Республикада сув танқислигини йўқотиш пахтадан мўл ҳосил олиш учун, сабзавот, мева етиштиришни кўпайтириш учун қулай шарт-шароит яратиб бериш демакдир, бедазорларни ва бошқа озуқа экинлари экилаётган майдонларни кенгайтириш учун, алмашлаб экишларни жорий қилиш учун шароит вужудга келтириш демакдир. Сув танқислигини йўқотиш қишлоқ хўжалигини интенсивлашга олиб борадиган тўғри йўлдир.

Шу сабабли биз далаларни сувга қондириш соҳасида беш йилликка мўлжалланган ишларнинг ҳаммасини белгиланган муддатларда тўла ва ошириб бажаришимиз керак. **Бундан кейинги беш йилликда сув тахчиллигига учрайдиган битта ҳам район қолмаслиги учун ҳамма чораларни кўриш — бизнинг бурчимиздир.**

Мелиорация — қишлоқ хўжалигини юксалтиришнинг энг муҳим шарти

Барча ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш олдимизда турган муҳим проблемадир. Муттасил мўл ҳосил олмоқ учун, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини барқарор қилмоқ ва деҳқончилик маданиятини оширмоқ учун шароит вужудга келтирилиши шу проблеманинг ҳал қилинишига боғлиқ.

Республикамизда ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш соҳасида катта ишлар қилинди. Етти йилликнинг ўзидагина республикада 15 минг километрдан кўпроқ коллектор-зовур шохобчалари қурилди ва ишга туширилди. Шу вақт ичида 400 минг гектарга яқин суғориладиган ерларнинг мелиорация ҳолати яхшиланди.

Шундай бўлса ҳам, катта-катта майдонлардаги ерларнинг мелиоратив ҳолатини кўнгилдагидек деб бўлмайди. Ҳозир республикада жамики суғориладиган ерларнинг ярмига яқини озми-кўпми шўр босган ёки шўр босадиган ерлардан иборат.

Мирзачўлда, Марказий Фарғонада, Бухоро, Сурхондарё областларида ва Қорақалпоғистон АССРда бундай ерлар кўп. Шу ерларда коллектор-зовурлар қуриш, айниқса хўжаликлар ичида коллектор-зовурлар қуриш ҳали кенг ривож топгани йўқ. Мавжуд коллектор ва зовурларнинг узунлиги етарли эмас, кўпчилигининг чуқурлиги ҳам етарли эмас.

Ерларнинг мелиоратив ҳолати ёмонлиги сабабли Бухоро пахтакорлари катта қийинчиликларга дуч келмоқдалар. Бу областда ҳар бир гектарга ҳисоблаганда коллектор-зовур шохобчаларининг узунлиги ўрта ҳисобда 8,3 метрдан ошмайди. Бухоро деҳқонлари жуда катта меҳнат сарфлаётганларига қарамай, ҳар бир гектардан ҳали ҳам паст ҳосил олмоқдалар — пахта ҳосили гектар бошига 19-20 центнердан ошмаётир.

Бухоро области партия ташкилоти ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш, ер участкаларини текислаш, ерларнинг шўрини ювишни сифатли қилиб ўтказиш соҳасида кўп ишлар қилди. Бироқ, кўрилган чоралар етарли эмас.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика Министрлар Совети Бухоро областида ерларни шўр ва зах босиши сабабли оғир аҳвол вужудга келганлигини ҳисобга олиб, ушбу беш йилликда Бухородаги ерларнинг мелиоратив ҳолатини янада яхшилаш тадбирларини белгилаб берди. Бу ишларни ўтказиш учун юз миллион сўмга яқин пул ажратилади. Яқин 2-3 йил ичида суғориладиган зонадаги ер ости шўр сувларини Амударёга ва Денгизкўлга оқизиб юборадиган қилиш, жуда кўп вертикал ва горизонтал зовурлар қуриш, кенг ҳажмда ерларни текислаш ишларини ўтказиш лозим.

Аму — Бухоро ва Аму — Қоракўл каналлари қурилиб бўлди, Каттақўрғон сув омборининг ҳажми кенгайтирилди. Шу туфайли энди Бухоро областида далаларни сув билан таъминлаш, мелиорация ишларини тезроқ ўтказиш масалалари ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлиб қолади.

Бухоро областининг партия ташкилоти ва барча меҳнаткашлари бу ишларни Хоразм области, Қорақалпоғистоннинг жануби, ва Фарғона областининг кўп районларида бўлгани каби, сабот ва матонат билан олиб боришлари лозим. Шу билан бир қаторда, қишлоқ хўжалик оборотидан чиқариб юборилган 8 минг гектардан кўпроқ ерни яна ишга солиб, экинзорларга айлантириш чораларини кўриш зарур.

Сирдарё областининг эски зонасидаги ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш тўғрисида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика Министрлар Совети чиқарган қарор қониқарсиз бажарилмоқда. Шу зонадаги ерларда вертикал дренаж қуриш ва ундан фойдаланиш ишлари шу вақтгача йўлга қўйилгани йўқ. Суғорилиб келинган ерлардан 35 минг гектари шу областда қишлоқ хўжалик оборотидан чиқиб қолганлигига асосан мана шу нарса сабаб бўлди.

Сирдарё область партия комитети ва область ижроия комитети бу аҳволни тезроқ тугатишлари керак. Қишлоқ хўжалик министрлиги, Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги, республика қурилиш ташкилотлари ҳам бундан зарур хулосалар чиқариб олишлари керак. Ҳозирча улар сирдарёликларга тузук ёрдам бермаётирлар

КПСС Марказий Комитетининг март Пленуми айни бир вақтда зовур ва коллекторлар қурмай туриб, ирригация системалари қуриш практикасини қоралади. Шундай қилинганлиги жуда тўғри, чунки биз бундай практика суғориладиган деҳқончиликка катта зарар етказаётганлигининг ўз тажрибамизда яққол кўрдик. Шундай бўлса ҳам, бизда мана шундай хатоларга йўл қўйиш давом этмоқда.

Олинган ҳисобларга қараганда, Сурхондарё областида суғориш шохобчалари бўла туриб, фойдаланмасдан ётган 10 минг гектарга яқин ер бор, шу ерларнинг 8 минг гектари янги ташкил этилган совхозлар («Таллиморон», «Янгиобод» ва «Комсомолобод» совхозлари) территориясида. Нега шундай бўлди? Бунинг сабаби фақат шуки, бу совхозларда ер комплекс равишда тайёрланмади: коллектор-зовур шохобчалари қурилмади, далалар лозим бўлган даражада текисланмади, ерларни суғориш учун эса сув ҳеч бир ўлчовсиз берилаверди.

Мелиорация жиҳатидан ноқулай ерларнинг кўплиги халқ хўжалигига жуда катта зарар етказади. Илмий тадқиқот ташкилотларининг маълумотларига қараганда, ҳатто камроқ шўр босган ерларда ҳам пахта ҳосили шўр босмаган ерлардагига нисбатан камида 10-20 процент, ўртача ва кўп шўр босган ерларда эса, 40-50 процентгача пасайиб кетмоқда. Бундай шароитда ҳатто кўпроқ минерал ўғит солиш ҳам тузук натижа бермаётир. Шўр босган ерларда пахта 15-20 кун кечикиб етилади, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг чиқимлари эса, бундай ерларда 20-25 процент ошиқ бўлади.

Ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш — республикамиз қишлоқ хўжалигининг жуда катта резервидир. Бу — тупроқнинг унумдорлигини оширишнинг, қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилдорлигини кўтаришнинг тўғри йўлидир.

Буни биз Хоразм областининг мисолида яққол кўрдик. Маълумки, Хоразм воҳаси узоқ вақтлардан бери республикада деярли энг паст ҳосил бериб келган эди. Яқин-яқинларда ҳам бу областда пахтанинг ҳар бир гектаридан олинаётган ҳосил 20 центнердан ошмас эди.

Бунинг сабаби нималигини биласизми? Бунинг сабаби шуки, Хоразмдаги ерларни жуда шўр босиб кетган эди. Хоразм пахтакорлари ерларнинг шўрини кетказиш ишига зўр ғайрат билан киришдилар. Улар коллекторлар ва зовурлар қуришни кенг авж олдириб юбордилар, далаларни текислашга киришиб, катта ишлар қилдилар. Мана шу тадбирларнинг ҳаммаси далаларнинг шўрини ювиш ва бошқа агротехника тадбирларини анча самарали қилиб ўтказишга имкон берди. Натижада аҳвол бутунлай ўзгариб кетди. Об-ҳаво шароити ноқулай келганлигига қарамай, бутун кейинги йиллар давомида Хоразм области гектар бошига республикада энг катта — 30-35 центнердан ҳосил бермоқда.

Шўр босадиган ерларда қишлоқ хўжалик экинларининг ҳосилдорлиги коллектор-зовур шохобчалари қай даражада ривожлантирилганлигига боғлиқ эканлигини Хоразмнинг тажрибаси очиқ кўрсатиб турибди. 1953 йилда ўрта ҳисобда ҳар бир гектар бошига коллектор-зовур шохобчаларининг узунлиги атиги 6,9 метр бўлиб, пахтанинг ҳосилдорлиги эса 19,3 центнер бўлган бўлса, 1965 йилда коллектор-зовурларнинг узунлиги гектар бошига 23,6 метрга етказилди, пахтанинг ҳосилдорлиги 34,9 центнерга етди. Лекин бу ҳам охирги чегара эмас. Областнинг илғор хўжаликлари ўтган йил гектар бошига 40-45 центнер пахта олдилар.

Бу муваффақиятнинг «сири» шундаки, область партия ташкилоти катта ташкилотчилик ишларини ва сиёсий ишларни олиб борди. Хоразм коммунистлари ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш йўлини сабот ва изчиллик билан ўтказиб келдилар.

Хоразм қишлоқ меҳнаткашларининг тажрибаси ҳамма областларга муттасил мўл ҳосил олиш йўлини кўрсатиб турибди. Бу тажрибани ҳамма жойга ёйиш керак.

Биз жуда катта ҳажмдаги мелиорация ишларини бажаришимиз лозим. Янги беш йилликда 500 минг гектар суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш кўзда тутилади. Яқин 10 йил ичида эса, суғориладиган районлардаги жамики шўр босган ерларнинг шўрини кетказишни мўлжалламоқдамиз.

Бу вазифани бажаришда очиқ коллектор-зовур шохобчалари қуриш билан бир қаторда ёпиқ горизонтал ва вертикал зовурлар системасини ҳам кенг қўлланишимиз лозим. Республикада кенг миқёсда ўтказилган тажрибалар далалари яхши текисланган ва ерларнинг шўрини ювиш яхши сифатли қилиб ўтказилган бўлса, вертикал зовурлар системаси энг яхши натижалар бераётганлигини кўрсатиб турибди. Бу система шўр босган ерларнинг мелиоратив ҳолатини бутунлай яхшилайди. **Вертикал ва ёпиқ горизонтал зовурлар қуриш ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашнинг энг прогрессив усулидир. Бу усулга кенг йўл очиб бериш керак.**

Зовурларни яхшилаб қўйиб, ерларнинг шўрини ювиш бундай ерларнинг шўр босишига қарши курашишнинг энг самарали воситасидир. Ерларнинг шўри ювилиб турмаса, ҳеч қандай агротехника тадбирлари, шу жумладан қудратли химиявий воситаларни қўлланиш ҳам мўл ҳосил олишни таъминлай олмайди. Ерларнинг шўрини ювиш яхши натижалар бериши эса шу ерларнинг яхши текисланган бўлишига тамомила боғлиқдир. Шу сабабли биз далаларни яхшилаб текислаш ва шўрини ювиб туриш масалаларига ҳар доим диққат ва эътибор беришимиз керак.

Шу билан бирга, партов сувларни далалардан чиқариб юборадиган шохобчаларни кенгайтириш ва реконструкция қилиш соҳасида катта ишларни амалга оширишимиз зарур. Шу беш йилликда мана шундай шохобчалардан 5-6 минг километрини реконструкция қилиш мўлжаллаб қўйилди Хоразм областида Дарёлик ва Озерний коллекторлари, Фарғона водийсида Аччиқкўл, Дамкўл ва Момохон коллекторлари, Бухоро областида Ғарбий Ромитан, Денгизкўл, Параллел ва Бошқоракўл коллекторлари, Қорақалпоғистон АССРда Хўжайли ва Қўнғирот коллекторлари, Сурхондарё областининг Термиз ва Жарқўрғон районларидаги коллекторлар системаси ва бошқа шулар каби катта-катта коллекторлар қурилади ёки реконструкция қилинади.

Бу тадбирлар мелиорация ҳолати ноқулай бўлган 800 минг гектарга яқин майдондаги ер ости сувларини экинзор ерлар зонасидан ташқарига чиқариб юборишнинг кўпайтириш имконини беради.

КПСС Марказий Комитетининг 1965 йил март Пленуми қарорларига ва СССР Министрлар Советининг қарорига мувофиқ, колхозларда хўжалик ичидаги коллектор-зовур ва суғориш шохобчаларини қуриш ва қайта қуриш, шунингдек ерларни кенг миқёсда текислаш ишларини давлат бюджетининг сув хўжалиги қурилишига ажратган маблағлари ҳисобига бажаришга рухсат берилди. Биз шу мақсад учун ажратилган маблағлардан тўла равишда фойдаланишимиз керак. Лекин фақат шу маблағларгагина кўз тутиб ўтириш ярамайди. Мелиорация ишларига колхозларнинг ҳам маблағларини жалб қилиш керак.

Шуни айтиш керакки, сув хўжалик қурилишига колхозлар сарфлаётган маблағларнинг улуши унчалик катта эмас, Масалан, Бухоро области хўжаликларида колхозларнинг сув хўжалиги қурилишига қилаётган сарфлари жамики сарфларнинг атиги 8-9 процентини ташкил қилади.

Мелиорация ишларини бажаришда хўжаликлар ўзлари сарф қилаётган маблағларни бирмунча кўпайтиришлари мумкин бўлур эди, деб ўйлаймиз. Бундан уларнинг ўзлари манфаатланадилар, холос.

Бухоро областига доир маълумотларни айтиб бераман. Бу областда ҳайдаладиган ҳар юз гектар ерга ҳисоблаганда сув хўжалиги қурилишига 990 сўмдан сарфлаган 30 та колхоз бор. Шу колхозларда ҳар бир гектардан ўртача ҳисобда атиги 12,9 центнер пахта олинди, ҳайдаладиган ерларнинг ҳар юз гектарига ҳисоблаганда эса, олинган ялпи маҳсулот хажми 45 минг сўмлик бўлди. Бошқа группага мансуб бўлган 18 колхозда шу мақсадларга сарфланган капитал маблағлар ҳайдаладиган ерларнинг ҳар юз гектарига ҳисоблаганда ўртача ҳисобда 2 минг сўмдан ошиқроқ бўлди. Шу колхозларда ҳар бир гектардан ўртача ҳисобда 20,9 центнердан пахта олинди, ҳайдаладиган ерларнинг ҳар юз гектарига ҳисоблаганда олинган ялпи маҳсулот ҳажми эса, 84 минг сўмлик бўлди.

Мелиорация қурилишининг жуда катта программасини амалга ошираётганимизда зовурлар системасини илмий асосда районлаштиришимиз керак. Зовурлар қуришда шаблон бўлиши мумкин эмас. Масалан, Хоразмда яхши натижа берган зовурлар системасини Мирзачўлга ёки Марказий Фарғонага суриштирмай кўчира бериш ярамайди. Илмий муассасалар, биринчи навбатда СоюзНИХИ ва САНИИРИ зовурлари бор ерларда ўтказиладиган агротехника ва агромелиорация тадбирларининг табақалаштирилган системаларини ҳамма областларга, районларга ва хўжаликларга тузиб беришлари керак.

Энг прогрессив системалардаги зовурлар қуриш йўлини ўтказаётиб, Мирзачўл, Фарғона ва Бухоро районларида вертикал ва ёпиқ горизонтал зовурлар лойиҳасини тузиш ва шундай зовурларни қуриш соҳасида тўпланган тажрибадан, шунингдек Ватанимиздаги ва чет эллардаги техника янгиликларининг ҳаммасидан кенг фойдаланиш керак.

Зовур-коллектор системаларини ишлатишни ҳам яхшилаш жуда муҳим. Республика Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги ёпиқ горизонтал ва вертикал зовурлардан фойдаланиш мураккаб иш эканлигини ҳисобга олиши зарур. Шу сабабли бундай зовурларни ишлатувчи ходимлар орасида малакали механиклар, ремонт усталари, мотористлар ва бошқа мутахассислар бўлиши керак.

Ерларнинг унумдорлигини ошириш чораларини кўриб чиққанимизда тупроқларни сув ювиб кетиши ва шамол нуратишига (эрозияга) қарши кураш сингари муҳим масалани ҳам унутмаслик керак. Кейинги вақтларгача бу ишга бизда етарли аҳамият берилмади. Ваҳолонки, республикадаги жамики майдонларнинг ярмисида ернинг унумдор қатламини озми-кўпми сув ювиб кетмоқда ва шамол нуратиб юбормоқда.

Илмий тадқиқот ташкилотлари, Қишлоқ хўжалиги, мелиорация ва сув хўжалиги министрликлари, Ўрмон хўжалиги давлат комитети тупроқ эрозиясига қарши кураш воситаларини топиб ва айрим районларнинг хусусиятларини ҳисобга олиб, бу воситаларни кенг қўлланишлари зарур.

Ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш — катта аҳамиятга эга ишдир. Биз бу ишга доимий эътибор беришга мажбурмиз.

Янги ерларни суғориш ва ўзлаштириш

Янги ерларни суғоришни ва ўзлаштиришни янада ривожлантириш пахтачиликни ва қишлоқ хўжалигининг бошқа тармоқларини юксалтириш учун жуда катта аҳамиятга эга.. Ерларни нечоғлик кўп ўзлаштирсак ва шу ерларни ирригация-мелиоратив жиҳатдан нечоғлик яхши тайёрлаб қўйсак, бизнинг экин майдонларимиз шу қадар кўпроқ кенгаяди, демак, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштириш ҳам шу қадар кўпаяверади.

Янги ўзлаштирилган ерлар қўшимча равишда олинаётган юз ва минг тонналаб пахта, шоли, сабзавот, қовун-тарвуз, мева ва узум демакдир. Янги ерлар — колхозлар ва совхозлар бойлигини ўстириш манбаидир. Янги ерларни ўзлаштириш — қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий йўлларидан биридир, мамлакатдаги ишлаб чиқарувчи кучларни мустаҳкамлашнинг, коммунизмнинг моддий техника базасини вужудга келтириш суръатларини жадаллаштиришнинг ишончли йўлидир.

КПСС Марказий Комитетининг май Пленуми суғориладиган ер майдонларини кенгайтиришни биринчи даражадаги вазифа деб белгилади. Шу билан бирга Пленум суғориладиган деҳқончиликни ривожлантириш пахта етиштиришни тобора кўп миқдорда ошириш учун жуда муҳим аҳамиятга эга, деб таъкидлади.

Ўзбекистон партия ташкилоти қўриқ ерларни суғориш ва ўзлаштиришга доим жуда катта эътибор бериб келди ва ҳозир ҳам шундай эътибор бермоқда. Шуни айтиш керакки, биз бу муҳим ишда анча муваффақиятларга эришдик. Ўтган етти йилликда республикада суғориладиган 372 минг гектар янги ерлар ирригация жиҳатдан тайёрланди. Бир қанча йирик сув омборлари ва суғориш каналларининг қурилганлиги, уларнинг ҳажми ва сув ўтказиш қобилиятининг кенгайтирилганлиги бунга жуда катта ёрдам берди.

Мирзачўлни ўзлаштириш соҳасида айниқса катта муваффақиятлар қўлга киритилди. Илгари дашт-биёбонлардан иборат бўлган кенг массивлар кейинги йилларда яшнаб турган воҳаларга айлантирилди. Бу воҳалар ҳозирнинг ўзидаёқ Ватанга пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етказиб бермоқда.

Мирзачўл суғориладиган деҳқончилик юксак маданиятининг намунасини кўрсатмоқда. У илғор тажрибанинг яхши мактаби бўлиб қолди. Бу ерда суғориладиган деҳқончилик тараққиётининг тарихида биринчи марта фан ва техниканинг замонавий ютуқларидан фойдаланиш асосида ирригация-мелиорация системалари комплекс қурилиши амалга оширилмоқда ва янги ерлардаги катта массивлар хўжалик учун ўзлаштирилмоқда.

Мирзачўлда катта каналлар, темир-бетон новлар ва ёпиқ қувурлардан иборат замонавий суғориш шохобчаси, ёпиқ горизонтал ва вертикал зовурлар қурилди. Бу ерда қудратли ишлаб чиқариш-техника базаси вужудга келтирилди ва бу база тез ривожланмоқда, автомобиль йўлларининг кенг шохобчалари пайдо бўлди, темир йўл магистраллари, электр линиялари, алоқа линиялари, водопровод ва газопровод қурилди, шинам уй-жойлари, мактаб, касалхона, болалар муассасалари, клублари, савдо, умумий овқатланиш ва маиший хизмат корхоналари бўлган замонавий посёлкалар қад кўтарган йирик, юксак даражада механизациялаштирилган совхозлар вужудга келтирилди.

Мирзачўл учун характерли нарса шуки, катта ер массивларини ўзлаштириш ва суғориш соҳасидаги ишларни ташкил этишда қуйидаги асосий принципларга — комплекс планлаштириш, лойиҳалаш ва қурилиш, барча қурилиш ишларини индустрлаштириш, қурилиш давомида янги ерларни ўзлаштириш, бу ерларни ва уларда вужудга келтирилган хўжаликларни тугал ҳолида доимо фойдаланиш учун топшириш, ерларни ирригация-мелиорация жиҳатидан тайёрлаш ва уларни хўжалик учун ўзлаштириш билан боғлиқ бўлган ишларнинг бутун комплексини ишлаб чиқиш ва амалга оширишга жавоб берадиган ягона қурилиш ташкилотини тузиш принципларига қаттиқ риоя қилинмоқда. Шу принципларнинг ҳаммасига риоя қилиш яхши натижа бермоқда.

Л. И. Брежнев ва А. Н. Косигин яқинда Мирзачўлга келиб кетишди. Улар далаларни, совхоз посёлкаларини кўздан кечирдилар, Мирзачўлдаги бинокорларнинг иш практикаси билан ва янги ерларни ўзлаштирувчилар билан танишдилар. Партия ва ҳукумат раҳбарлари қўриқ ерларни ўзлаштирувчи қаҳрамонларнинг меҳнатига юксак баҳо беришди.

«Голодностепстрой» коллективлари ана шу юксак баҳо билан ҳақли суратда фахрлана оладилар. Мирзачўлдаги қўриқ ерларда йирик пахтачилик районини вужудга келтиришда уларнинг хизмати катта. Улар барча энг муҳим кўрсаткичлар бўйича план топшириқларини муваффақиятли суратда тўла ва ошириб бажармоқдалар ва бир неча марта СССР Министрлар Совети ҳамда ВЦСПСнинг кўчма Қизил байроғини олдилар.

Янги ерларни ўзлаштиришдаги комплекс қурилиш усули республиканинг бошқа областларида ҳам татбиқ этилмоқда, албатта. Аммо бу иш Мирзачўлда анча катта миқёсларда, чуқур ўйлаб, уюшқоқлик билан ва юксак техника негизида амалга оширилмоқда. Шу сабабли биз Мирзачўлни ўзлаштирувчиларнинг тажрибасини ҳар бир областда, ҳар бир районда, хусусан қўриқ ерларга хужум кенг фронтда олиб борилаётган Қарши чўлида, Сурхондарё хавзасида, Марказий Фарғонада ва Амударё этакларида изчиллик билан жорий қилмоғимиз керак.

Мирзачўлликлар ҳам ўз ишларини такомиллаштиришлари, бу ишнинг натижаларига танқидий баҳо беришлари лозим. Уларнинг фаолиятида ҳали жиддий камчиликлар бор.

«Голодностепстрой» янги совхозларни доимий фойдаланиш учун Қишлоқ хўжалик министрлиги органларига топшириш учун тайёрлаш ишларини кечиктириб юбормоқда. Бу ерда ерларни ирригация-мелиорация жиҳатидан тайёрлаш ишларининг бутун комплекси ҳамиша ҳам тўла равишда амалга оширилмоқда деб бўлмайди, қурилиш ишларининг сифатини ҳам яхшилаш керак.

«Средазирсовхозстрой» ва «Голодностепстрой» совхозларда мелиорация ишлари ва бошқа ишларнинг бутун хажмини яқин икки йил ичида бажариш, совхозларга бириктириб берилган ерларнинг ҳаммасини қишлоқ хўжалиги учун ўзлаштириш мақсадида бутун шарт-шароитни вужудга келтириш йўлида энг қатъий чораларни кўришлари зарур. Ерларни ўзлаштириш соҳасидаги ишларни бундан буён шу даражада олиб бориш керакки, ҳайдаладиган ерлар сифатининг ёмонланиши ва бу ерларнинг қишлоқ хўжалик оборотидан чиқиб кетишига асло йўл қўйилмасин.

Шу беш йилликда қўриқ ва партов ерларни тобора ўзлаштириш юзасидан катта-катта вазифаларни ҳал этмоғимиз керак. **Партия XXIII съездининг беш йиллик план ҳақидаги Директиваларни Ўзбекистонда 500 минг гектар янги суғориладиган ерларни фойдаланишга топширишни кўзда тутади.** Бу — ўтган беш йил ичида ўзлаштирилган ер миқдоридан қарийб икки баравар ортиқдир.

Мирзачўл, Қарши ва Шеробод даштларида, Марказий Фарғонада ва Амударё этакларида янги ерларни ўзлаштириш соҳасидаги ишлар айниқса кенгайтирилиб юборилади. Ана шу катта массивларнинг ҳар бири республикамиз учун жуда катта аҳамиятга эга. Булар бешта қардош биродарлардир. Улар бир-биридан кейинда қолмай, бир сафда боришлари керак.

Мирзачўл массиви шу биродарлар орасида етакчи ўрин олади. Мирзачўлда 170 минг гектар янги ерни суғориш мўлжалланган.

Қарши даштида кучли насос станцияларининг ёрдами билан ишлайдиган йирик машина канали, бир қанча оқава ариқлар ва коллекторлар қурилади. Бу чора беш йилликда 50 минг гектар ерни ўзлаштириш имконини беради. Шундай қилиб, бу ерда пахтачиликнинг янги йирик районини вужудга келтириш учун мустаҳкам асос яратилади.

Марказий Фарғонада кенг кўламдаги ишларни бажариш керак бўлади. Марказий Фарғонада 40 минг гектар янги ерларни ўзлаштириш соҳасидаги иш давом эттирилади.

Шеробод даштидаги ишлар тобора тез суръатлар билан давом эттирилади. Шеробод даштида 25 минг гектар янги ерни ўзлаштириш мўлжалланган.

Амударё этакларида 55 минг гектарга яқин янги ерларни суғориш тугалланади. Бу чора Қорақалпоғистонда шоликорликнинг йирик базасини вужудга келтириш ва пахта майдонларини кенгайтириш имконини беради.

Ана шу беш зонанинг ҳаммасида янги ерлар асосан йирик совхозларни ташкил этиш йўли билан ўзлаштирилади. Бу совхозларни ташкил этиш жараёнида Мирзачўлни ўзлаштирувчилар тўплаган яхши тажрибаларнинг ҳаммасидан кенг фойдаланиш лозим.

Республиканинг бошқа районларида ҳам янги ерларни ўзлаштириш соҳасида анча кўп иш қилинади. Масалан, Зарафшон водийсида Аму — Бухоро ва Аму-Қоракўл каналлари қуриб битказилиши, шунингдек Каттақўрғон сув омборининг хажми оширилиши муносабати билан беш йилликда суғориладиган ер майдони қарийб 42 минг гектар кўпаяди. Тошкент областида қурилаётган Чорвоқ ва Оҳангарон сув омбори базасида 42 минг гектардан ортиқ ерни суғориш ва ўзлаштириш мўлжалланди. Сурхондарё областида Шеробод даштини ўзлаштириш билан бир қаторда Занг канали ва Қоратоғ — Тўпаланг канали хавзаларида кенг массивларга сув чиқарилади. Қашқадарё областининг эски зонасида 15 минг гектар ердаги экинларни суғориш кўзда тутилган.

Давлатнинг планга мувофиқ берадиган капитал маблағлари ҳисобига янги ерларни ўзлаштириш билан бир қаторда шу мақсад учун маҳаллий ресурсларни ҳам қидириб топиш зарур. Колхозларнинг ташаббусини ривожлантириш айниқса муҳимдир. Давлат маблағлари ҳисобига қурилган нарсалар билангина қаноатланиб қолиш ярамайди. Ҳозирги вақтда мустаҳкам экономика ва хилма-хил техникага эга бўлган ҳар бир колхоз янги ерларни ўзлаштира олади, ўз маблағларининг бир қисмини ҳам шу ишга сарф қила олади.

Имконият бор жойларда унча катта бўлмаган сув омборларини қуриш керак. Жойлардаги ариқларнинг сувидан суғориш учун тўлароқ фойдаланиш лозим. Биз шунга эришмоғимиз керакки, барча хўжаликлар суғориладиган майдонларни кенгайтириш учун керакли резервларни доим қидириб топсинлар, янги ерларни тез ўзлаштирсинлар ва бу ерларда мўл ҳосил етиштирсинлар, сарфланган маблағлар эвазига яхши самара олсинлар.

Суғориш ишларини янада ривожлантириш яйловлар ва пичанзорларни яхшилашимиз учун ҳам кенг имкониятлар очиб беради. Ҳозирги вақтда республикада сув чиқарилган яйловлар 23 миллион гектарни ташкил этади. Дашт зонада артезиан қудуқлар суви билан суғориладиган 4, 5 минг гектарга яқин ер ўзлаштирилмоқда. Аммо бу кифоя эмас.

Шу беш йилликда республикада 3,5 миллион гектар яйловга сув чиқариш, 3 миллион 700 минг гектар майдонда молларни суғориш шохобчаларини реконструкция қилиш, артезиан қудуқлари суви билан суғориладиган ерларни 6.200 гектарга кўпайтириш, ёввойи ўтлар экиш йўли билан яйловларни яхшилаш соҳасидаги ишларни кенгайтириш мўлжалланган.

Белгиланган ишларни бажармоқ учун ишлаб чиқариш биноларини, чорвадорларимиз учун уй-жой ва маданий-маиший бинолар қурилиши ҳажмини кескин суратда ошириш зарур.

Янги ерларни суғориш ва ўзлаштириш — катта ва муҳим ишдир. Бу соҳадаги вазифалар буюк ва масъулиятлидир. Ана шу вазифаларни ҳал этмоқ учун республикамиздаги барча меҳнаткашларнинг зўр ғайрат билан ишлашлари талаб этилади. Аммо бундай буюк иш учун кучни ҳам, ғайратни ҳам аямай сарфлаш керак. **Янги ерларни ўзлаштириш юзасидан белгиланган программанинг сўзсиз бажарилишини таъминлаш — бизнинг бурчимиздир.**

Суғориладиган ерлардан фойдаланишни яхшилайлик

КПСС Марказий Комитетининг май Пленуми суғориладиган ерлардан тўғри ва юксак даражада самарали фойдаланишни таъминлаш — партия, қишлоқ хўжалиги ва сув хўжалиги органларининг, колхоз ва совхозларнинг кечиктириб бўлмайдиган зарур вазифаси, деб таъкидлади. Пленумда бир қанча районларда суғориладиган ерлардан яхши фойдаланилмаётганлиги, улардан олинаётган ҳосил паст эканлиги, яхши парвариш қилинмаётганлиги оқибатида талайгина экин майдонлари деҳқончилик учун яроқсиз бўлиб қолаётганлиги каби йўл қўйиб бўлмайдиган ҳоллар борлиги кўрсатилди.

Давлат янги ерларни ўзлаштириш учун жуда кўп маблағ сарф қилаётганлиги ҳаммага маълум. Шу сабабли бу ерларнинг қишлоқ хўжалик оборотидан чиқиб қолиши халқ хўжалигига катта зарар етказади.

Аммо баъзи кишилар буни тушунмаётган бўлсалар керак. Баъзи раҳбарлар суғориладиган ерлардан тўғри фойдаланиш учун жавобгарликни пасайтириб юборганлар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва Ўзбекистон ССР Министрлар Совети кейинги йилларда ердан фойдаланишда тартиб ўрнатиш учун бир қанча чоралар кўрганликларига қарамай, бу соҳадаги ишимизда камчиликлар ҳали жуда кўп.

1965 йилда Ўзбекистон колхоз ва совхозларида 130 минг гектар ердан фойдаланилмади. Бундай ерлар Тошкент областида 10,5 минг гектарни, Сирдарё областида 34,9 минг, Фарғона областида 6,6 минг, Андижон областида 8,9 минг, Самарқанд областида 4,8 минг, Бухоро областида 8,4 минг, Қашқадарё областида 5 минг, Сурхондарё областида 7,6 минг, Хоразм областида 4,3 минг ва Қорақалпоғистон АССРда 40,3 минг гектарни ташкил этди.

Ўртоқ Л. И. Брежнев Марказий Комитетнинг Пленумида сўзлаган нутқида шундай хўжасизлик учун бизни тамомила тўғри танқид қилди.

Партия, совет, қишлоқ хўжалик ва сув хўжалиги органларининг ҳамма раҳбарлари шу танқиддан тўғри хулосаларни чиқариб олишлари керак эди. Улар ҳар бир хўжаликда ердан фойдаланиш қандай аҳволда эканлигини дарҳол суриштириб билардилар, бу ерларнинг қишлоқ хўжалик оборотидан чиқиб қолишига қандай ҳоллар сабаб бўлганлигини таҳлил этадилар ва деҳқончилик учун яроқсиз бўлиб қолган ерларни тиклашнинг конкрет чораларини белгилайдилар, деб ўйлаш керак эди.

КПСС Марказий Комитетининг май Пленумидан кейин Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети барча область партия комитетларига, область ижроия комитетларига, қишлоқ хўжалик, сув хўжалик органларига ва статистика органларига суғориладиган ерлардан фойдаланишда тартиб ўрнатиш тўғрисидаги таклифларини тақдим этишни дарҳол топширган бўлса ҳам, ана шундай чоралар амалда кўрилмади.

Тақдим этилган материаллар Марказий Комитетда қараб чиқилган вақтда баъзи область раҳбарлари ана шу муҳим проблемани ҳал этишга юзаки қараганликлари маълум бўлиб қолди. Улар ирригация жиҳатидан тайёрланган ерлардан ёмон фойдаланиш сабабларини чуқур билиб олмаганлар, қишлоқ хўжалик оборотидан чиқиб қолган ерларни тезликда тиклаш юзасидан туб чораларни белгиламаганлар, бу ишларни бажариш муддатларини асосан беш йилликдан кейинги вақтларга мўлжаллаганлар. Баъзи раҳбарлар ана шу нуқсонларга кўникиб қолган бўлсалар керак.

Қорақалпоғистон АССРда ердан фойдаланиш тамомила қониқарсиз аҳволда. Қорақалпоғистондаги хўжаликларда кейинги 5 йил ичидагина 36 минг гектардан ортиқ суғориладиган ер қишлоқ хўжалик оборотидан чиқиб қолган.

Ваҳолонки шу йиллар ичида давлат автоном республиканинг қишлоқ хўжалигига кўп маблағ сарфлади. Қорақалпоғистонда сув хўжалиги қурилишига 50 миллион сўмга яқин маблағ сарф қилинди. Қорақалпоғистонга 7 мингга яқин трактор, 180 экскаватор, 230 бульдозер, 370 скрепер, кўпгина бошқа қишлоқ хўжалик машиналари, 685 минг тонна минерал ўғит берилди.

Давлатнинг шу қадар катта ёрдамига қарамай, Қорақалпоғистонда суғориладиган ерларнинг ҳар гектаридан кам маҳсулот олинмоқда. Кейинги беш йил ичида Қорақалпоғистон совхозларида пахтанинг ўртача йиллик ҳосилдорлиги гектар бошига 13,8 центнерни ташкил этди. Совхозлар шу давр ичида 27 миллион сўмдан ортиқ зарар кўрдилар.

Қорақалпоғистонда пахтадан ва бошқа қишлоқ хўжалик экинларидан мўл ҳосил етиштираётган хўжаликлар кам эмаску. Киров номли совхоз 1965 йилда гектар бошига 19 центнер, «Манғит» совхози 21,6, Беруний номли совхоз 23,2, Горький номли совхоз 25,8 центнер пахта олди. Тўрткўл районидаги хўжаликлар ўтган йили ҳар гектар ердан ўртача ҳисобда 33,7 центнер, Беруний районидаги хўжаликлар 28,1, Амударё районидаги хўжаликлар 25,2 центнер пахта олишди.

Юқорида номлари айтилган районлар ва хўжаликлар мисоли Қорақалпоғистонда мўл ҳосил етиштириш, пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш мумкин эканлигини исбот қилади.

Қорақалпоғистонда ҳайдаладиган ва суғориладиган ҳар гектар ердан тўла ва ғоят самарали фойдаланиш учун қаттиқ кураш олиб борилмаётганлиги натижасида автоном республикада суғориш шохобчалари бўлган 310 минг гектар ер майдонининг 203 минг гектаридан сал кўпроғидан фойдаланилмоқда.

Қорақалпоғистонда суғориладиган ерларни ҳисобга олишда ҳам тартиб ўрнатилмаган. Маълумки, Тўрткўл, Беруний, Амударё ва Хўжайли районларидаги кўп хўжаликлар қишлоқ хўжалик экинларини экиш учун янги ерларни ўзлаштириш мақсадида жуда оғир ишларни бажармоқдалар — кўл ва ботқоқ жойларни қуритмоқдалар,

(Охири тўртинчи бетда).

Ўртоқ Ш. Р. РАШИДОВ докладининг охири

(Боши 2 ва 3-бетларда).

қум барханларини текисламоқдалар ва ҳоказо. Ваҳолонки, аниқ ҳисобларга қараганда, Тўрткўл районида илғари суғориш шохобчаларидан сув олган ва экин экилган 1342 гектар, Беруний районида 3671 гектар, Амударё районида 3660 гектар ердан фойдаланилмаётир. Ҳатто бутун республикага донғи кетган, пахтадан мўл ҳосил етиштирувчи моҳир тажрибакор ва колхоз ишлаб чиқаришининг яхши ташкилотчиси Абажон Дурдиев раис бўлиб ишлаётган М. Горький номли колхозда ҳам 129 гектар ердан фойдаланилмаётир.

Қорақалпоғистон область партия комитети ва Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети ана шу камчиликларни йўқотиш ва суғориладиган ерлардан фойдаланишда тартиб ўрнатиш учун қатъий чораларни кўришлари лозим. Қишлоқ хўжалигига яроқли ҳар гектар ердан у бера оладиган даражада кўп ҳосил олишга эришмоқ зарур.

Фарғона ва Андижон областларида ҳам ердан фойдаланишда кўп камчиликлар бор. Бу областларда талайгина майдонларнинг қишлоқ хўжалик оборотидан чиқиб қолишига йўл қўйилмоқда. Ахир бу областларда ишчи кучлар жуда кўпку. Уларда суғориладиган ернинг ҳар гектаридан энг самарали фойдаланиш учун барча имкониятлар мавжуд.

Шуни айтиш керакки, бу областлардаги кўп хўжаликлар мана шу имкониятлардан моҳирлик билан фойдаланмоқдалар. Масалан, Ленинск районидаги «Правда Востока» колхози, Поп районидаги Ленин номли колхоз ўз кучлари билан ернинг ҳар қаричини ҳам яхши ўзлаштирмоқдалар.

Айни вақтда Олти арик районидаги Энгельс номли колхоз, Охунбобоев районидаги «Ленинобод» колхози, Қува районидаги Киров номли колхоз ва бошқа колхозлар хўжасизликка йўл қўймоқдалар, мавжуд партов ерларни қишлоқ хўжалик оборотига тортиш чораларини кўрмаётирлар.

Тошкент, Самарқанд ва Қашқадарё областларида ҳам суғориш шохобчалари бўлган ва фойдаланилмаётган ерлар бор.

Мен Хоразм областида ернинг мелиорация ҳолатини яхшилаш соҳасида ўрнак бўладиган иш тажрибаси ҳақида гапириб ўтдим. Хоразм пахтакорлари тупроқнинг унумдорлигини ва деҳқончиликнинг маданиятини ошириш учун кўп иш қилдилар. Аммо бу областда ҳам суғориладиган ерлардан фойдаланиш ва экин майдонларини ҳисобга олишда жиддий камчиликлар бор. Область ташкилотларининг маълумотларига қараганда, Хоразм областининг колхозлари етти йил ичида 20 минг гектардан ортиқ партов ва янги ерларни ўзлаштирганлар, ҳайдаладиган ер миқдори эса шу давр ичида кам деганда 2 минг гектар ортган. Хўш, бошқа ерлар қаерда қолди? Бу саволга областда ҳеч ким жавоб бера олмайди.

Маълумки, кейинги йилларда Хоразм областида коллекторлар, магистрал йўллар, колхоз посёлкалари ва шу сингариларни қуриш учун кўп ер банд қилиб қўйилди. Шу билан бирга текшириш натижасида аниқланишича, кўп колхозларда ер фондидаги ўзгаришлар кўп йиллар мобайнида ер ҳақидаги шнурланган дафтарларга ёзилмаган. Шу сабабли кўп колхозларда ернинг аниқ ҳисоби йўқ.

Равшанки, бундай ҳолга тоқат қилиб бўлмайди. Хоразм область партия комитети, область ижроия комитети ҳар бир колхозда ерни ҳисобга олиш ва ундан фойдаланиш масаласини пухта ўйлаб кўришлари керак. Қишлоқ хўжалик министрлиги ва статистика органлари бу ишда уларга жиддий ёрдам беришлари лозим.

Биз ердан фойдаланишдаги камчиликларни узил-кесил бартараф қилмоғимиз керак. Ирригация жиҳатидан тайёрланган ерларнинг ҳаммасини яқин икки, уч йил ичида халқ хўжалигига хизмат қилдиришимиз ва қишлоқ оборотидан чиқиб қолган ҳамда суғориладиган, ҳайдаладиган ерларни тиклаш чораларини кўришимиз лозим.

Суғориладиган ерларнинг ҳар гектаридан энг кўп маҳсулот олишга эришиш жуда муҳимдир. Бунинг учун бизда фойдаланилмаётган резервлар жуда кўп.

Кўпгина илғор колхоз ва совхозлар партов ерларни ўзлаштириш, далаларнинг мелиорация ҳолатини яхшилаш, сувдан моҳирлик билан фойдаланиш ва илғор агротехникани тўғри қўллаш натижасида мўл ҳосил етиштиришга, хўжалик фаолиятининг иқтисодий кўрсаткичларини кескин суратда яхшилашга муваффақ бўлмоқдалар. Бир неча мисол келтириб ўтамиз.

Денов районидаги «8 Март» номли колхоз 1964 йилда гектар бошига 38,3 центнер пахта олди. 1965 йилда эса фойдаланилмаётган ерлар ҳисобига суғориладиган майдонларни 1150 гектардан 1280 гектаргача кенгайтириб, ҳар гектардан олинган ҳосилни 40,5 центнерга етказишга муваффақ бўлди. Янги арик районидаги Октябрь 40 йиллиги номли колхоз яна 40 гектар партов ерни ўзлаштириш йўли билан пахта майдонини кенгайтириб, 1965 йилда гектар бошига 42,9 центнердан ҳосил олди. Жиззах районидаги «Москва» колхозида партов ерларнинг ҳаммаси ўзлаштирилди, пахта майдонлари 2650 гектарга етказилди, 1965 йилда гектар бошига 36,1 центнердан ҳосил етиштирилди.

Шу билан бирга кўп хўжаликлар қарийб бир хил шарт-шароитларда бўлсалар ҳам уларнинг кўрсаткичлари хилма-хилдир.

Жойлардаги аҳволни ўрганиш шуни кўрсатадики, суғориладиган ерлардан самарали фойдаланиб, бу ерларга эҳтиёт билан муносабатда бўлиш кўпгина область ва район ташкилотлари, колхоз ва совхозлар раҳбарларининг диққат марказида турмаяпти.

Халқ контроли комитети томонидан ўтказилган текшириш натижаларига қараганда 1965 йилда Самарқанд областида жамоатчиликка қарашли бир минг гектардан ортиқ суғориладиган ер ишчилар ва хизматчиларнинг шахсий хўжаликлари учун нормадан ортиқ миқдорда ажратиб берилган. Булунғур районида 200 гектар, Нарпай районида 175, Ургут районида 131, Самарқанд районида 105 гектар ер талон-торож қилинган. Далаларнинг экин экилмай қолган четлари, бурчаклари, ўқариқлардан тўла истифода қилинмаганлиги орқасида Иштихон районида 373 гектар, Пастдарғом районида 277, Хатирчи районида 230, Каттақўрғон районида 175, Пойарик районида 171 гектар суғориладиган ерлардан фойдаланилмаган.

Бизда бинолар қуриш ва бошқа эҳтиёжлар учун экинзорларни ажратиб беришда жуда катта исрофгарчиликка ҳали ҳам йўл қўйилмоқда. Бунинг натижасида жуда керакли суғориладиган ерларнинг талайгина қисми қишлоқ хўжалик оборотидан чиқиб қолмоқда. Кейинги етти йил ичида саноат иншоотлари қуриш учунгина 19.3 минг гектар ер ажратиб берилган. Бу билан бирга қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши учун унча яроқли бўлмаган ерлар бўлгани ҳолда район, область ижроия комитетлари ва Қишлоқ хўжалик министрлигининг колхоз ва совхозлардаги суғориладиган ерларни ажратиб берганликларини кўрсатадиган ҳоллар кўп учради.

Республика Министрлар Совети шу йилнинг 4 ойи ичидагина Тошкент областида 287 гектар, Хоразм областида 36, Фарғона областида 50 гектар ерни ажратиб бериш тўғрисидаги асоссиз таклифларни рад этди.

СССР Министрлар Советининг ерларни ажратиб бериш вақтида колхоз ва совхозлар фойдаланмай қолган харажатларнинг ўрнини қоплаш тўғрисидаги ва улар учун бошқа жойда худди шундай майдонларни ўзлаштириш ҳақидаги қарори кўп ҳолларда бажарилмай қолмоқда. 1965 йилнинг бир ўзидагина иншоотлар қуриш учун суғориладиган ерлардан ажратиб берилган майдонлар эвазига Тошкент областида 563 гектар, Қашқадарё областида 508 гектар янги ер ўзлаштириш учун тайёрланмаган.

Бундай ҳолларга узил-кесил хотима бермоқ керак. **Суғориладиган ерларни эҳтиёт қилиш, улардан ғоят самарали фойдаланиш учун барча раҳбарларнинг жавобгарлигини ошириш зарур.**

Ўртоқ Л. И. Брежнев Марказий Комитетнинг май Пленумида ердан фойдаланиш тўғрисида қонун қабул қилишни таклиф этган эди. Ердан фойдаланиш ҳақидаги қонунни қабул қилиш ҳақидаги таклифни тамомила қўллаб-қувватлаймиз. Бизнинг шароитимизда эса сувдан фойдаланиш ҳақидаги қонунни ҳам қабул қилиш керак.

Ер-сув ресурсларини аниқ ҳисобга олмай туриб, суғориладиган ерлардан фойдаланишда тартиб ўрнатиш мумкин эмас. Бу муҳим ишда ҳали ҳам тартиб ўрнатилмаганлигини эътироф қилиш керак. Суғориладиган ерларни ҳисобга олиш ҳанузгача чалкашлаштириб юборилган бўлиб, бу ишнинг пухта ўйлаб тузилган методологияси йўқ.

Масалан, суғориш шохобчаси бутунлай яроқсиз бўлиб қолган майдонларни, суғориш манбаларидан ажралиб қолган ерларни суғориш шохобчаси бўлган ерлар составига қандай қилиб киритиш мумкин? Ахир, ҳар қанча ғалати бўлса ҳам ҳисоб (учёт)га олиш формалари ана шу майдонларни ҳам суғориш шохобчаси бўлган ерлар составига киритишни кўзда тутади-ку.

Ирригация жиҳатидан тайёрланган ерлар тушунчасига тўла аниқлик киритиш керак. Комплекс тайёрланган ерларгина шундай ерлар қаторига киритилиши лозим. Республика госплани ва Марказий статистика бошқармаси Қишлоқ хўжалик министрлиги, Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги ерларни ҳисобга олиш формаларини тез орада қайтадан кўриб чиқишлари, бу масала ҳақидаги ўз таклифларини республика ҳукуматига тақдим этишлари лозим.

Баъзи раҳбарлар хўжа кўрсинга шуҳрат қозониш пайига тушиб, ҳосилдорликни эришилган даражадан юқори қилиб кўрсатмоқ учун экинларнинг бир қисмини ҳисобдан яшириб қолаётганликлари тўғрисида ҳам гапириб ўтиш керак. Масалан, Қамаши районидаги «Фарғона» совхозида (директори С. С. Шоймардонов, партия ташкилотининг секретари Х. Норқобилов, бош агроном Р. Бозоров) 326 гектар пахта майдони ва 180 гектар полиз экинлари майдони ҳисобга кирмай қолган. Бу хўжаликнинг шўринг қурғур раҳбарлари қилмишларини яшириш учун сув етишмаётир, деб дод-вой солмоқдалар.

Бундай йўлга тушиб оладиган кишилар катта зарар етказадилар. Бундай киши партияни, давлатни алдайди ва кадрларни бузади. Давлат манфаатларига зид бўлган бундай практикани узил-кесил йўқотиш лозим. Шундай қилишда айбдор бўлган кишиларни қаттиқ жазолаш керак.

Алдамчилар ва кўз бўямачиларга раҳбар кадрларимиз сафида жой бўлиши мумкин эмас.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг қарорига мувофиқ, 1966—1967 йилларда ҳамма жойларда суғориладиган ерлар ва захи кетказилган ерлар бир вақт ичида инвентаризация қилинади. Шу билан бирга 1967 йил 1 январгача бўлган ҳолатига қараб суғориладиган, ернинг захини кетказадиган ва ортиқча сувни чиқариб юборадиган системалар ҳамда иншоотлар паспортлаштирилади. Статистика органларига колхоз, совхозларда ва давлатга қарашли бошқа хўжаликларда суғориладиган ва захи кетказилган ерлардан фойдаланишни, шунингдек қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилдорлигини ва шу ерлардан олинадиган маҳсулотнинг миқдорини 1 ноябрга бўлган ҳолатига қадар ҳар йили ҳисобга олиш таклиф этилди.

Булар ғоят муҳим тадбирлардир. Бу тадбирлар ерларни ҳисобга олишда йўлга қўйиш, улардан қишлоқ хўжалиги учун фойдаланиш юзасидан жавобгарликни оширишга ёрдам беради.

Суғориладиган ерларнинг ҳар гектаридан тўла ва ғоят самарали фойдаланиш — давлат нуқтаи-назаридан жуда муҳим ишдир. Биз суғориладиган ерлардан фойдаланишда намунали, давлат тартибини ўрнатишимиз керак.

Сув хўжалигининг ишлаб чиқариш техника базасини мустаҳкамлайлик

Ҳозирги вақтда сув хўжалиги турли-туман иншоотларнинг — тўғонлар, гидроузеллар, сув омборлари, йирик ва майда каналлар, насос станциялари, коллекторлар, зовурлар системаси ва шу сингари иншоотларнинг мураккаб комплексидан иборат. Бу хўжалик хилма-хил техника билан таъминланган, гидротехника иншоотларида жуда кўп миқдорда турли машина-ускуналар ишлаб турибди.

Ирригация ва мелиорацияни ривожлантириш юзасидан белгиланган программани муваффақиятли амалга ошириш манфаатлари **мавжуд суғориш-мелиорация системаларини техника жиҳатидан янада такомиллаштиришни, инженерлик жиҳатидан қайта қуришни, янги сув хўжалик объектлари қурилишини кенг кўламда ва жадал суръатлар билан олиб боришни** талаб қилади. Шу билан бирга янги иншоотлар техникавий жиҳатдан юксак даражада, ватанимиз ва чет эл фанни билан техникаси эришган ҳозирги муваффақиятлардан фойдаланган ҳолда барпо этилиши лозим.

Ана шу катта вазифаларни муваффақиятли ҳал этмоқ учун аввало **сув хўжалиги қурилишининг мустаҳкам ишлаб чиқариш базасини,** етарли миқдорда кучли, техника билан қуроллантирилган қурилиш ташкилотларини барпо этишимиз керак.

Сўнгги йилларда бу соҳада айниқса «Средазирсовхозстрой» ташкилотларида анчагина ишлар қилинди. Ҳозир республикада сув хўжалиги қурилиши билан шуғулланувчи яхши қурилиш ташкилотлари бор. Бу ташкилотлар хилма-хил техника билан қуроллантирилган. Сув хўжалигининг ишлаб чиқариш базасини ривожлантириш ва мустаҳкамлаш соҳасида катта ишлар қилинди. Бизда қурилиш индустриясининг ва бинокорлик материаллари саноатининг бир қанча корхоналари ишлаб турибди. Машинасозлик заводлари сув хўжалигига анчагина миқдорда ирригация машина-ускуналари етказиб бермоқда.

Бироқ, шуни айтиш керакки, республикамиздаги мавжуд қурилиш базаси замонавий талабларга ҳали жавоб бераётгани йўқ. Бу база ирригация-мелиорация ишларининг жуда ўсиб кетган ҳажмини бажаришни тўла-тўкис таъминлашга қодир эмас. Бинокорлик материаллари саноати ва қурилиш индустрияси корхоналарининг қувватлари, айниқса йиғма-темир бетон, металл конструкциялар ва деворбоп материаллар ишлаб чиқарувчи, ёғочни қайта ишловчи ва норуда материаллар қазиб чиқарувчи қувватлари етарли эмас. Бизда қурилиш машиналари ва механизмларини ремонт қилувчи корхоналар кам.

Бу камчиликлар сув хўжалиги қурилишига жиддий тўғаноқ бўлмоқда. Сопол ва асбоцемент қувурлар етишмаётганлиги орқасида биз ёпиқ зовур қуришни чеклаб қўйишга мажбур бўлмоқдамиз. Ремонт корхоналарининг қуввати етарли эмаслиги оқибатида қурилиш машиналари ва механизмларининг унумдорлиги пасайиб кетмоқда.

Партия билан ҳукумат сув хўжалигининг моддий-техника базасини ривожлантириш юзасидан катта-катта чораларни белгилаб бердилар. Шу мақсад учун жуда кўп маблағ ажратилмоқда, сув хўжалиги қурилиши учун турли техника ва асбоб-ускуналар етказиб бериш кескин кўпайтирилмоқда.

Сув хўжалигининг ишлаб чиқариш базасини мустаҳкамлаш юзасидан бизнинг республикамизда ҳам, хусусан янги ерлар ўзлаштирилаётган ва янги беш йилликда қурилаётган энг муҳим сув хўжалик объектлари кўп бўлган районларда катта-катта ишларни амалга ошириш белгиланди.

Республикада сув хўжалик ташкилотларида йиғма темир-бетон ишлаб чиқарувчи заводларнинг қуввати беш йиллик мобайнида 800 минг куб метр, норуда материаллар қазиб чиқариш қуввати эса йилига 5,7 миллион куб метр кўпайтирилади. Бинокорлик материаллари саноати ва қурилиш индустриясидаги бошқа корхоналарнинг қувватлари ҳам оширилади.

Шу вақт ичида Қарши даштини ўзлаштириш учун катта ишлаб чиқариш базаси вужудга келтирилади. «Средазирсовхозстрой» Қашқадарё областида темир-бетон буюмлар заводи, бинокорлик материаллари комбинати, селикальцит заводи ва бошқа корхоналар қуради. Шу ташкилотнинг ўзи Янгиерда йирик темир-бетон буюмлари заводини ишга туширади.

Саноат қурилишининг катта ҳажмини «Узглавводстрой» бажаради. У, Қўнғиротда йирик саноат узели барпо этади, Сурхондарё областида йиғма темир-бетон заводини, Қаршида зовур қувурлари заводини, Бухорода ремонт-механика заводини қуради.

Сув хўжалиги қурилиши билан шуғулланувчи мавжуд қурилиш ташкилотларининг қувватини анча ошириш ва бир қанча янги ташкилотлар қуриш кўзда тутилмоқда.

Шу билан бирга биз бошқа министрликлар билан бошқармаларни ҳам сув хўжалиги қурилишига актив иштирок эттиришимиз лозим. Бу муҳим ишдан ҳеч ким четда туриши мумкин эмас. «Средазтрансстрой», «Узбекгидроэнергострой» трестлари, Қурилиш министрлиги, Алоқа министрлиги, Қишлоқ қурилиши министрлиги, Газ саноати, Монтаж ва махсус ишлар министрликларининг қурилиш ташкилотлари ирригация ва мелиорацияни ривожлантиришга салмоқли ҳисса қўшишлари керак.

Бу ташкилотларнинг баъзилари ҳозир ҳам сув хўжалиги қурилиши билан шуғулланмоқда. Лекин афсуски, уларнинг иши ҳозирча кўнгилдагидек эмас, масалан, «Средазтрансстрой» ва «Узгидроэнергострой» трестлари шартномага кўра ўз зиммаларига олган мажбуриятларни ва иншоотларни ишга тушириш планларини бажармаяпти.

Суғориш ва ерларнинг захини қочириш системаларини, гидротехника иншоотларини техника билан таъминлаш даражасини ошириш жуда муҳим ишдир. Суғориш техникасини узлуксиз такомиллаштира бориш зарур. Бунинг учун янги ёмғир ёғдирадиган машиналар юмшоқ шлангалар, йиғма қувурлар, найчалар керак бўлади.

Шу муносабат билан республика саноат корхоналари олдига катта вазифалар қўйилади. Бизнингча, ҳар бир саноат корхонасининг коллективи ерларнинг унумдорлигини ошириш ва қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш учун бошланган умумхалқ ҳаракатида ўз ўрнини топиб олиши мумкин ва лозим.

Бевосита қишлоқ хўжалиги ва сув хўжалиги эҳтиёжлари учун техника тайёрлаб бераётган корхоналар буюмларни ўз вақтида етказиб беришни таъминлашлари ва уларнинг сифатини яхшилашлари лозим. Бошқа барча корхоналарнинг коллективлари сув хўжалигига амалий жиҳатдан қандай ёрдам бера олишларини белгилаб чиқишлари керак. Саноат корхоналари сув хўжалиги қурилишининг йирик иншоотларини ва янги совхозларни оталикка олсалар, фойдадан иш бўлур эди. Бундан бизнинг ялпи ишимиз фақат наф кўради.

Сув хўжалиги қурилиши учун **лойиҳа-смета ҳужжатларини** тайёрлаш масалалари тўғрисида алоҳида гапириб ўтмоқ керак. Бу соҳа суғориладиган деҳқончиликни ривожлантиришнинг ҳозирча ечилмаган масаласи бўлиб турибди. Асосий лойиҳа институтлари—«Узгипроводхоз» ва «Средазгипроводхлопок» ҳозирнинг ўзидаёқ қурилишларга лойиҳа-смета ҳужжатларини ўз вақтида етказиб беришга улгура олмаяпти. Бу институтларнинг қувватини кўпайтириш ва лойиҳалаш ишларини яхшилаш юзасидан зарур чоралар кўрилмайдиган бўлса, эрта-индин қурилиш ишларининг ҳажми кескин ортиб кетган бир пайтда улар чинакам тўғаноққа айланиб қолиши мумкин.

Шуни айтиш керакки, бизнинг институтларимиз тайёрлаб бераётган лойиҳаларнинг сифати ҳам ҳамиша юқори даражада деб бўлмайди. «Средазгипроводхлопок», «Узгипроводхоз» ва «САОгидропроект» институтлари объектларнинг қимматини илгари тасдиқланганига қараганда ошириб юбормоқдалар. Бу аҳвол шунинг оқибатида рўй бермоқдаки, қурилиш олиб бориладиган районларнинг гидрогеологик, сейсмологик ва топографик хусусиятлари яхши ўрганилмаяпти, лойиҳачилар лойиҳалаш нормалари ва қоидаларини, қурилиш экономикасини ва уни ташкил этишни дуруст билмайдилар.

Ҳозирги беш йилликда лойиҳалаш ишларининг ҳажми икки баравардан зиёд кўпайтирилади. Лекин бундан лойиҳачиларнинг сонини ҳам, икки баравар ошириш керак экан, деган маъно мутлақо келиб чиқмайди. Лойиҳалаш-қидирув ишларини яхшироқ ташкил этиш, лойиҳа ҳужжатларининг ҳажмини оқилона қисқартириш, механизация воситалари ва ҳисоблаш техникасидан фойдаланиш, лойиҳа-смета ҳужжатларини расмийлаштириш, экспертизадан ўтказиш ва тасдиқлаш системасини соддалаштириш йўли билан лойиҳалаш ташкилотлари ишининг унумдорлиги ва сифатини анча ошириш мумкин.

Госплан, Госстрой, Қишлоқ хўжалиги министрлиги, Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги лойиҳалаш ишини яхшилашнинг ана шу ва бошқа муҳим масалалари юзасидан тегишли таклифлар киритишлари керак.

Энергетика ва электрлаштириш министрлиги, Геология министрлиги, Госстрой, Қишлоқ хўжалиги министрлиги, Алоқа министрлиги ва бошқа министрликлар ҳамда бошқармаларнинг лойиҳалаш ташкилотлари ишларининг йиллик планларида бундан буён сув хўжалиги ташкилотлари учун лойиҳалаш-қидирув ишларини бажариш ҳам кўзда тутиладиган бўлади. Қишлоқ хўжалиги министрлиги билан Геология министрлиги суғориш, ернинг захини қочириш ва сув чиқариш лозим бўлган районларни **беш йиллик мобайнида ерларни** суғориш ва захини қочириш юзасидан лойиҳада белгиланган ишларнинг бажарилишини таъминлайдиган ҳажмда топография ва гидрология усулида суратга олиб беришлари керак.

Сув хўжалиги қурилиши ҳажмлари тобора ортиб бораётганлиги ва иншоотларнинг техника жиҳатидан мураккаблашиб бораётганлиги **гидротехника фанига** ҳам катта талаблар қўймоқда. Илмий тадқиқотлар гидромелиорация лойиҳалаштириш, қурилиш ва иншоотларни ишлатишнинг асосий масалаларини қамраб олиши, шу ишларни амалга ошириш учун илмий жиҳатдан асосланган кўрсатмаларни ишлаб чиқиши лозим.

Ирригация соҳасидаги асосий илмий тадқиқот институти бўлган Ўрта Осиё ирригация илмий тадқиқот институти бу ишда муҳим роль ўйнаши керак. Биз бу институтни мустаҳкамлашимиз, унинг иш савиясини оширишимиз, унинг фаолиятини ирригация ва мелиорацияни ривожлантиришнинг асосий масалаларига, биринчи навбатда республика ерларининг мелиоратив ҳолатини яхшилашга қаратишимиз зарур.

Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш инженерлари институти ҳам гидромелиорация фанини ривожлантиришга ўз ҳиссасини қўшишга мажбур.

Бизнинг лойиҳа, қурилиш ташкилотларимиз ва ирригация системаларини ишлатувчи ходимларимиз республика илмий муассасаларидан ўзларининг амалий ишлари учун илмий асосланган таклифлар беришни, гидротехника ва мелиорация соҳасида ўзимизда ва чет элларда тўпланган катта тажрибани умумлаштириб беришни кутмоқдалар.

Сув хўжалигининг ишлаб чиқариш-техника базасини мустаҳкамлаш — бизнинг муҳим вазифамиздир. Бинобарин, биз бу вазифани ҳар қандай қилиб бўлса ҳам ҳал қилишимиз лозим.

Сув хўжалигига раҳбарлик савиясини оширайлик

Ўртоқлар!

КПСС Марказий Комитетининг май Пленуми ерларнинг унумдорлигини оширишнинг буюк программасини белгилаб берди. Пленум қарорлари асосида республикамиз олдига жуда катта вазифалар қўйилмоқда. Ана шу вазифаларни муваффақиятли ҳал қилишни таъминламоқ учун **сув хўжалигига, ирригация ва мелиорацияни янада ривожлантиришга партия ва давлат раҳбарлигини бутун чоралар билан кучайтириш лозим.**

Партия Марказий Комитетининг Пленуми партия, совет, қишлоқ хўжалик ва сув хўжалиги органларидан деҳқончилик маданиятини кўтариш ва қишлоқ хўжалигига яроқли ерларнинг маҳсулдорлигини ошириш учун, барча колхоз ва совхозлардаги ерларда намунали тартиб ўрнатиш учун, ҳар бир гектар ерда муттасил мўл ҳосил етиштириш учун умумхалқ курашини уюштириш ва бу курашга бошчилик қилишни талаб этди. Бизнинг бурчимиз шундан иборатки, тупроқ унумдорлигини ошириш ва қишлоқ хўжалигига яроқли барча ерлардан самарали фойдаланиш юзасидан кўриладиган конкрет тадбирлар планини ишлаб чиқишда ҳар бир район, ҳар бир хўжаликка амалий ёрдам беришимиз керак.

Республика партия ташкилотлари сув хўжалиги қурилишига раҳбарлик қилиш соҳасида бир талай тажриба орттирган. Чунончи, КПСС XXIII съезди номли Аму-Бухоро машина-канали қурилишини ташкил этиш ишида кўпгина ибратли тажриба ҳосил қилинди. Бу қурилишда ташкилотчилик ва сиёсий ишларни конкрет ва собит қадамлилик билан олиб бориш маҳорати амалда намоён бўлди.

Канал қурилиши бошлаб юборилаётган вақтда партия хўжалик активининг йиғилиши чақирилиб, қурилиш ишларини ташкил этиш масалалари атрофлича муҳокама қилинди. Партия ташкилоти канал қурилишига турли министрликларнинг жуда кўп қурилиш-монтаж ташкилотларини, қишлоқ меҳнаткашлари кенг оммасини жалб этди. Қурилиш чинакам умумхалқ ишига айланиб кетди— бу ерда ҳар куни икки мингдан ортиқ колхозчи ишлади.

Қурилиш давом этаётган вақтда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети билан Бухоро область партия комитети ишлар қандай бораётганлигини бир неча бор муҳокама қилди ва қурилиш ишларини жадаллаштириш юзасидан оператив чоралар кўрди. Бошланғич партия ташкилоти қурувчилар ўртасидаги оммавий социалистик мусобақанинг ташкилотчилари бўлдилар.

Партия ташкилотлари олиб борган зўр ташкилотчилик ва сиёсий иш муваффақиятни таъминлаб берди. Нодир гидротехника иншоотлари бўлган Аму-Бухоро канали белгиланган муддатдан бир ярим йил барвақт — икки ярим йил ичида қуриб битказилди.

Каналларга бетон ётқизиш соҳасида айниқса Андижон, Сурхондарё, Қашқадарё ва Фарғона областларида ишларни ташкил этиш практикасида ҳам кўпгина фойдали сабоқ чиқариб олиш мумкин.

Аму-Бухоро машина канали қурилишига ва каналларга бетон қоплашга раҳбарлик қилиш тажрибасини кенг кўламда оммалаштирса арзийди. Барча қурилишларда шу тажрибадан фойдаланмоқ керак.

Ирригация-мелиорация ишларининг катта программаси муваффақиятли амалга оширилишини таъминламоқ учун барча сув хўжалиги ташкилотларини малакали кадрлар билан мустаҳкамлаш, улар билан ишлашни яхшилаш жуда муҳимдир.

Шуни айтиш керакки, сўнгги йилларда республикада бу соҳада катта иш қилинди. Сув хўжалиги системасида ва унга хизмат қилувчи ташкилотларда ҳозир уч мингдан ортиқ инженер, беш мингга яқин техник, жуда кўп агроном ва бошқа мутахассислар ишлаб турибди.

Бироқ, сув хўжалиги ривожининг ҳозирги даражаси шароитида ҳам бу кадрлар етарли эмас. Келгусида эса, сув хўжалиги қурилиши ҳажми кескин кўпайиши муносабати билан гидромелиорация системаларини лойиҳаловчи қурувчи ва ишлатувчи мутахассис кадрларга бўлган эҳтиёж тағин ҳам кўпроқ ошади. Шуни айтиш кифоя қиладики, беш йилликнинг охирига борганда республикага сув хўжалиги учун ўн мингдан ортиқ инженер, 15 мингга яқин техник керак бўлади.

Партия билан ҳукумат сув хўжалиги мутахассисларини тайёрлашни кучайтириш юзасидан бир қанча чораларни белгиладилар. Бу чоралар КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Советининг қарорида баён этилган. Гидромелиорация ўқув юртлари тармоғини кенгайтириш ва уларнинг таълим-моддий базасини мустаҳкамлаш, уларга ўқувчилар қабул қилишни кўпайтириш, инженерлар, техниклар, агрономлар, тупроқшунослар, яйловшунослар ва шу сингари бошқа мутахассисларни қайта тайёрлашни уюштириш кўзда тутилмоқда.

Биз, аввало, Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш институтининг моддий-техника базасини мустаҳкамлашимиз, унда ўқувчи студентларни кўпайтиришимиз лозим. Бошқа олий ва ўрта қишлоқ хўжалик ўқув юртларига ҳам ўқувчилар қабул қилишни кўпайтириш, республикада янги сув хўжалиги инженерлари институти, бир неча гидромелиорация техникуми ва профессионал-техника билим юрти ташкил этиш керак.

Шу билан бирга сув хўжалигида ишловчи кадрларни танлаш, жой-жойига қўйиш ва тарбиялаш соҳасидаги ишларни муттасил яхшилаб бориш, оммавий касбдаги ходимларни айниқса сувчилар, ёмғирлатиш машиналарининг машинистларини тайёрлашга кўпроқ эътибор бериш зарур. **Сувчининг ролини кўтариш, сувчининг механизатор билан бир қаторда суғориладиган деҳқончиликда асосий фигура бўлиб қолишига эришиш керак.**

Сув хўжалиги қурилишини планлаштиришни жиддий равишда яхшилаш лозим. Бу ишда кўпгина камчилик ва нуқсонлар бор. Халқ хўжалик планларида ирригация-мелиорация системалари қурилишига ҳам, шунингдек янги ерларни хўжалик жиҳатидан ўзлаштиришга капитал маблағлар, моддий-техника ресурсларини комплекс равишда ажратиб бериладиган бўлишига биз ҳали эришганимиз йўқ. Кўпинча шундай бўладики, сув хўжалиги қурилишига етарли миқдорда пул ажратиб берилади-ю, лекин инженерлик коммуникациялари, электр линиялари, йўллар, қурилиш базалари, уй-жой бинолари ва маданий-маиший объектлар қурилишига етарли миқдорда маблағ берилмайди. Госплан, республика Қишлоқ хўжалиги министрлиги, Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги бу аҳволни тузатишлари керак.

Партия комитетлари **ижрони кун сайин контроль қилиб туришни йўлга қўйсинлар, сув хўжалиги қурилиши программасининг бажарилиши учун раҳбар кадрларнинг масъулиятини оширсинлар, барча бўғинларда партия ва давлат интизомига риоя қилинишига кунт билан эришсинлар.** Айрим раҳбарларнинг юқори органлар қарорларини бажаришга масъулиятсизлик билан қарашга ва қарорларни бажариш учун ўз вақтида чоралар кўрмаслигига муросасозлик билан қараш ярамайди. Афсуски, бундай фактлар бизда бор.

Яқинда биз Тахиатош гидроузели қурилишида партия-хўжалик активининг йиғилишини ўтказдик. Йиғилишга тайёргарлик кўриш вақтида шу нарса маълум бўлиб қолдики, республика министрликлари ва бошқармалари гидроузел қурилишини жадаллаштиришнинг баъзи бир муҳим масалаларини ҳал қилиб бермаганлар, шунинг оқибатида ишларнинг айрим турларини бажариш пайсалга солинган. Ҳолбуки, шу масалаларнинг ҳаммаси Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети билан республика Министрлар Советининг тегишли ташкилотлар раҳбарлари билан келишган ҳолда ишлаб чиқилган қарорида назарда тутилган эди. Камчиликларни тугатиш чораларини ўша жойнинг ўзида кўрмоқ учун кўпгина министрликлар ва идораларнинг раҳбарларини Қорақалпоғистонга таклиф этишга тўғри келди.

Бундай чораларни шу раҳбарларнинг ўзлари нима учун кўрмадилар? Нега улар қурилиш муддатларини барбод қилмоқдалар? Бу ҳол интизомсизлик ва масъулиятсизликнинг кўриниши эмасми, ахир?

Ирригация-мелиорация системаларини ишлатишда ниҳоятда қаттиқ интизом ўрнатмоқ керак. Бу ишдаги интизомсизлик жуда катта зарар келтириши мумкин. Шу сабабли сув хўжалигида ўрнатилган қоидаларни бузувчиларни, суғориладиган деҳқончиликка зарар етказувчи кишиларни қатъият билан тартибга чақирмоқ керак.

Топширилган иш учун юксак масъулият, ҳамма ишда қаттиқ талабчанлик, интизомлилик ва камарбасталик ҳар бир партия ташкилоти, ҳар бир раҳбар, ҳар бир ходим фаолиятининг мажбурий қонуни бўлиб қолмоғи керак.

Ирригация-мелиорация қурилиши учун яхши машина ва ускуналарни ўз вақтида етказиб бериш ишида саноат корхоналари раҳбарларининг масъулиятини ошириш лозим. Сув хўжалиги ташкилотларини, колхоз ва совхозларни зарур техника билан таъминлаш — саноат ходимларининг шон-шараф ишидир. Завод коллективлари қишлоқларнинг буюртмаларини ўз муддатида ва бекаму-кўст бажариб беришлари керак.

Ирригация-мелиорация ишлари сифатини ошириш муҳим проблемадир. Бизда лойиҳалаш ишида ҳам, қурилишда ҳам, гидротехника иншоотларини ишлатишда ҳам бракка йўл қўйилмоқда. Партия ташкилотлари бракчиларга қарши кескин кураш олиб боришлари, барча ишларнинг юқори сифатли бўлишига кунт билан эришишлари лозим.

Меҳнатни ташкил этиш, нормалаш ва меҳнатга ҳақ тўлашни яхшилаш сув хўжалиги қурилиши вазифаларини муваффақиятли ҳал этишнинг энг зарур шартидир. Партия ташкилотлари бу ишда пухта тартиб ўрнатишлари керак. Ирригация, мелиорация ишларини жадаллаштиришдан ва бу ишларнинг сифатини яхшилашдан, одамларнинг моддий манфаатдорлигини ошириш учун иқтисодий воситалардан тўлиқроқ фойдаланиш зарур.

Марказий Комитетнинг май Пленумида бевосита мелиорация ишларида ва сув хўжалиги ташкилотларида ишловчи мутахассислар, малакали ишчилар ва механизаторларни қўшимча равишда моддий рағбатлантириш чораларини ишлаб чиқиш зарурлиги тўғрисидаги таклиф ўртага қўйилган эди. Бундай чоралар кўриш вақти келди ва улар КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Совети яқинда қабул қилган қарорда ўз ифодасини топди.

Шу қарорга биноан, сув хўжалиги системалари ва иншоотларини қуришда ҳамда ишлатишда банд бўлган экскаваторларнинг, ёмғир ёғдириш агрегатлари, землесослар, кўчма ва турғун насос станцияларининг машинистларига, грейдерчиларга, тракторчиларга, скреперчи ва бульдозерчиларга 1 июлдан бошлаб совхозлардаги тракторчи машинистларнинг кузги-қишки даврдаги меҳнати учун ҳақ тўлашнинг белгиланган тартиб ва шартлари, шунингдек ихтисосига кўра, иш стажи учун бериладиган қўшимча ҳақ жорий этилди.

Сув хўжалиги қурилиши ва сув хўжалиги иншоотларини ишлатиш ташкилотлари ходимларининг иш кўрсаткичларини яхшилашдан моддий манфаатдорлигини ошириш мақсадида ана шу ходимлар меҳнатига ҳақ тўлашни ўзгартириш тўғрисидаги таклифларни ишлаб чиқиш ҳам топширилди.

Буларнинг ҳаммаси сув хўжалигида меҳнат унумдорлигини янада кўтаришнинг муҳим омили бўлади, ирригация ва ерларни мелиорациялашни ривожлантириш вазифаларини муваффақиятлироқ ҳал этишга ёрдам беради.

Бу билан бирга маънавий омиллардан ҳам фойдаланиш, энг яхши ходимларни рағбатлантириш ва оммалаштиришнинг турли чораларини кенгроқ қўллаш, илғорларнинг муваффақиятини ўз вақтида кўрсатиб туриш, уларнинг тажрибасини ҳаммага ўргатиш керак. Партия ташкилотлари илғорлар тажрибасини умумлаштириш ва оммалаштириш билан кун сайин шуғулланишга мажбурдирлар.

Сув хўжалиги иншоотлари қурувчилар, янги ерларни ўзлаштирувчилар орасида социалистик мусобақани кенг қулоч ёздириш партия ташкилотларининг жонажон ишидир. Партия ташкилотлари меҳнатга коммунистик муносабатда бўлиш ҳаракатига бошчилик қилишлари, барча коммунистларнинг авангардлик ролини таъминлашлари лозим. **Меҳнатда юксак жонбозлик, ишга ижодий муносабатда бўлиш намунасини кўрсатиш — ҳар бир коммунистнинг бурчи.**

Ирригация ва мелиорацияни янада ривожлантириш манфаатлари сув хўжалиги органлари, колхоз ва совхозлардаги, гидромелиорация лойиҳа институтларидаги ва сув хўжалиги учун техника етказиб берувчи саноат корхоналаридаги бошланғич партия ташкилотларига раҳбарликни кучайтиришни талаб этади. Область, шаҳар ва район партия комитетлари **бошланғич партия ташкилотларининг активлиги ва жанговарлигини оширишлари, уларнинг муайян мақсадни кўзлаб ишлашларига, сермазмун ҳаёт кечиришларига, барча ватанпарварлик ишларининг ташаббускорлари ва бошлаб берувчилари бўлиб чиқишларига эришишлари лозим.**

Комсомолимизни ирригация-мелиорация ишлари программасини бажариш учун актив курашга отлантириш керак. Барча **касаба союз ташкилотларининг** эътиборини шу ишга қаратиш зарур.

Республика партия ташкилоти КПСС Марказий Комитети май Пленуми қарорларини пропаганда қилиш ва бажариш юзасидан кўп қиррали ташкилотчилик ва сиёсий ишлар олиб бориши керак бўлади. Яқин вақт ичида бу қарорлар область ва район партия комитетларининг Пленумларида, бошланғич партия ташкилотларидаги йиғилишларда муҳокама қилиниши лозим. Бу қарорларни колхозчилар, совхоз ишчилари, лойиҳалаш илмий тадқиқот ҳамда қишлоқ хўжалиги билан сув хўжалигига хизмат қилувчи бошқа ташкилотлар коллективларининг умумий йиғилишларида, қишлоқ хўжалиги буюртмаларини бажарувчи саноат ва қурилиш корхоналарида ҳам муҳокама қилмоқ керак. Шуниси муҳимки, ана шу йиғилишлар ишчанлик билан юқори савияда ўтсин, токи коммунистлар билан партиясизлар КПСС Марказий Комитети Пленуми қарорларининг аҳамиятини уқиб олсинлар, бу қарорларни амалга ошириш соҳасидаги ўзларининг конкрет вазифаларини белгилаб олсинлар.

КПСС Марказий Комитети май Пленуми ҳужжатларини меҳнаткашларга тушунтириш ишини кенг қулоч ёздириш керак. Тупроқ унумдорлигини ошириш ва деҳқончилик маданиятини кўтариш юзасидан партия амалга ошираётган чораларнинг моҳияти ва буюк аҳамиятини ҳар бир кишининг онгига сингдириш зарур. Бунинг учун оммага таъсир ўтказишнинг барча форма ва воситаларини — оғзаки пропаганда ва агитацияни, матбуот, радио-телевидение, кино, плакатлар, варақаларни ва шу сингари бошқа форма ва воситаларни ишга солмоқ керак.

Ҳамма шуни яхши англаб олсинки, тупроқнинг унумдорлигини ва деҳқончилик маданиятини ошириш — ўткинчи кампания эмас, балки узоқ муддатга мўлжалланган программадир. Бу — коммунистик қурилиш вазифаларини муваффақиятли ҳал этишнинг муҳим шартидир.

Ирригация ва мелиорацияни ривожлантиришнинг партия белгилаб берган программаси чинакам улкан программадир. Лекин бу реал программа, чунки техниканинг ҳозирги тараққиёт даражасига, жамиятимизнинг имкониятларига тўла-тўкис жавоб беради.

Шак-шубҳа йўқки, республика партия ташкилоти орттирилган катта тажрибага таяниб, сув хўжалиги қурилишига раҳбарликни тағин ҳам юксак поғонага кўтаради ва КПСС Марказий Комитети март Пленуми қарорларининг муваффақиятли суратда бажарилишини таъминлайди, республиканинг барча меҳнаткашларини коммунизм моддий-техника базасини вужудга келтириш учун фидокорона курашга сафарбар этади.

(Давомли қарсаклар)

ТАРИХ УНУТМАЙДИ!

25 йил муқаддам фашистлар германияси мамлакатимизга ҳиёнаткорона ҳужум қилди. Улуғ Ватан уруши бошланди.

Ўтган йили Буюк ғалабанинг йигирма йиллиги бепоён мамлакатимизда, бутун тинчликсевар жаҳонда кенг нишонланди. Суратда: Москвадаги Қизил Майдонда Ғалабанинг йигирма йиллигига бағишланган ҳарбий парад.

БРЕСТ ЛАВҲАЛАРИ

Ёзувчи Адҳам Раҳмат «Брест лавҳалари» деган тўпламни нашрга тайёрлади. Улуғ Ватан урушининг дастлабки кунларида шиддатли жанг маконига айланган қаҳрамон қалъа — Брест қалъаси ҳимоячиларининг мардлиги, жасорати бутун жаҳонни қойил этиб келмоқда. Қалъани гитлерчи босқинчилардан ҳимоя қилувчи гарнизон составида бизнинг ҳамшаҳарларимиз бўлиб, улар мислсиз қаҳрамонлик кўрсатганлар ва ўз жанговар постларида қаҳрамонларча ҳалок бўлганлар. Гарнизонда хизмат қилган собиқ чегарачи жангчилар қалъани ҳимоя қилиб ҳалок бўлган ўзбек ва бошқа қардош халқ фарзандлари ҳақида ўз хотираларини ёзиб, китоб авторига берганлар. Биз қуйида ана шу хотиралардан иккитасини эълон қиламиз.

ЖОНИМИЗНИ АЯМАДИК

Урушнинг биринчи соатидаёқ бизнинг батареямиз 44-ўқчи полк, 76 миллиметрли биринчи тўп взводининг командири младший лейтенант Шелест раҳбарлигида душманга қарата ўт очди. Орадан бирмунча вақт ўтгандан сўнг старший сержант Никулин менга ва жангчи Шиманскийга марказий истеҳкомдаги 44-ўқчи полк жойлашган участкага бориб ўқдори омборидан кўпроқ милтиқ ўқи олиб, уни тезроқ ўз бўлинмамизга етказиб келишни буюрди. Биз истеҳкомга эсон-омон етиб бордик, кўтара олганимизча ўқ ҳам олдик. Афсуски, старший сержант Никулиннинг жанговар буйруғини охиригача бажара олмадик.

Биз шимолий истеҳкомга тезроқ етиб бориш учун ўқларни кўтариб келаётганимизда бизнинг ўтишимиз керак бўлган кўприк атрофида душман автомат ва пулемётларидан тинмай ўқ ёғдириб турарди. Бизнинг йўлимиз кесиб қўйилган эди. Шундай қилиб биз ўз бўлинмамиздан ажралиб қолдик.

Шиманский иккимиз ўша атрофда турган беш кишидан иборат қизил аскарлар группасига қўшилиб олдик. Бизнинг полкдаги ўқчи ротанинг командири лейтенант, старший сержант Кухтени ҳам мана шу группа билан ўқ-дори олиб келишга юборган экан. Биз, группадаги жангчилар билан биргалашиб, уларнинг мудофаа пунктига уч яшик милтиқ ўқи, бир яшик граната, бир яшик автомат ва станокли пулемёт ўқи олиб келдик.

Орадан сал фурсат ўтар-ўтмас Ғарбий дарвозадан душманнинг икки танки вариллаганча кириб келарди. У бизнинг мудофаамизга қаратиб тўплардан ўт оча бошлади. Жангчиларимиз ҳам сергаклик билан ўт очиб, танк кетидан келаётган душман автоматчиларини қийрата бошладилар. Лейтенантимиз сержант Кухте, Шиманский, Кириченко ўзбек жангчиси Ҳожибоев ва менга ҳамда 333 нчи полкда хизмат қилувчи икки қизил аскарга танкларни мажақлаб ташлаш тўғрисида буйруқ берди. Биз икки группага бўлиндик. Биринчи группада мен, Шиманский, Ҳожибоев, Кириченко ва яна бир қизил аскар бор эди.

26 июнда бўлган қизғин жанглар вақтида лейтенатимиз ҳалок бўлди. Командирликни 44-ўқчи полк жангчиси сержант Ҳожибоев ўз қўлига олиб, жангни давом эттирди. Қамалнинг 9- ва 10-кунлари очлик, сувсизлик азобидан холдан кета бошладик. Усти-бошларимиз йиртилиб кетган, ифлосликдан афтибашарамизга қараб бўлмасди. Биз ертўладан ташқарига чиқмоқчи бўлдик. Командиримиз сержант Ҳожибоев Кириченко ва чегарачи жангчига ертўладан чиқиб кетиш учун йўл топишни буюрди. Улар кетганларича қайтиб келмадилар. Биз аэродромимизга яқинлашиб бораётганимизда душман пойлоқчиларига дуч келиб қолдик. Икки ўртада отишма бошланди. Мана шу отишма вақтида жанговар дўстимиз, сержант Ҳожибоев қаҳрамонона ҳалок бўлди. Биз ўрмон ичига кириб беркиндик.

Илья Петрович КУЗНЕЦОВ

44-ўқчи полк миномёт наводчиги.

СИНОВ КУНЛАРИДА

Брест қалъасини қаҳрамонона ҳимоя қилишга бошчилик қилиб турган командирлардан Акимочкин билан Нестерчук иккаласи чекароқ жойга бориб, бир-бири билан гаплаша бошлади. Суҳбат вақтида Нестерчук бўғиқ овоз билан: «Биз ҳозир икки группага бўлинамиз, бир группа мен билан, иккинчи группа сиз билан бўлади. — Қалъадан чиқамиз, бир-биримиз билан шаҳар чекасидаги қушхонада учрашамиз, — деди Акимочкинга.

Йўл оғир ва ҳавфли эди. Шунинг учун ҳам якка-якка бўлишиб, дарахтлар, буталар панасида, чуқурлар ичида, баъзан эмаклаб ва баъзан ерда судралиб борардик.

150 метрча юргандан сўнг снаряд йиқитган дарахтга дуч келдик. Бахтимизга дарахтнинг бир боши сувнинг бу чекасида, иккинчи боши у чекасига тушиб, кўприк бўлиб қолган эди.

Худди мана шу пайтда, биздан сал нарироқда душман автоматининг тариллаган овози эшитилди ва гитлерчи солдатлар биз томонга қараб югуриб кела бошлади. Акимочкин ўзини йўқотмай ва саросимага тушмай душманга ўқ узган холда орқага чекинарди. Биз ҳам ётган еримиздан ўқ узиб душман солдатларини йиқитиб турардик. Шу пайт дарахт орқасида ўқ узиб турган Аҳмад Алиев йиқилди. Бизнинг ёнимизга етиб келган Ширяев Аҳмад Алиевни елкасига опичлаб пана жойга олиб чиқди. Ҳаммамиз чакалакзор ичига кириб, мудофаага ўтдик.

Николай Иванович СОКОЛОВ

98-нчи Алоҳида танкка қарши артиллерия дивизионининг механиги.

ЖАНГОВАР ҚИССАЛАР

ИНСОНИЯТ Улуғ Ватан урушини ва бу урушда жонбозлик кўрсатган қаҳрамонларни, дунёни фашизм вабосидан омон сақлаб қолган халоскорларни асло унутмайди. Календарь варағи варақланиб, саналар ортидан саналар янги тарих бошлаб келмоқда. Бугун, 1966 йилнинг 22 июни. Улуғ Ватан уруши бошланганига 25 йил тўлди.

Улуғ Ватан уруши фронтларида мамлакатимизни барча халқлари қаторида ўзбек жангчилари ва офицерлари ҳам жанг майдонларида мислсиз мардлик, матонат ва жасорат кўрсатдилар, охирги томчи қонлари қолгунча жанг қилдилар. Элимиз паҳлавонлари гитлерчи босқинчиларга қарши олиб борилган шиддатли жангларда она-Ватанга чексиз садоқат намуналарини кўрсатдилар, жанг майдонларида душманга даҳшат солдилар, унга катта талофат келтирдилар ва ғалаба йўлида жонларини фидо қилдилар. Қаҳрамонларнинг ёрқин хотиралари элимиз қалбидан асло ўчмайди. Улар ҳақида унутилмас хотиротлар ёзилмоқда, ёзувчиларни, тарихчиларни янги асарлар ёзишга илҳомлантирмоқда.

Фарғона кўм-кўк... Узум бошларидан шарбат томиб турибди. Оппоқ қордек пахта далаларида битмас-туганмас бойлик. Бу ўлка ҳаёт ўлкаси, қизғин қуёш ва тиниқ муздек сув ўлкаси, асалдек ширин қовунлар, лаззатли олмалар, булутдек қўйлар ўлкаси.

У ерда ҳамма нарса бахт ва саодат учун яратилган. Йўқ, разил фрицлар Тошкент боғларини асло кўришолмайди. Ўзбеклар «Ватан учун!» деб қичқириб атакага бормоқдалар. Ҳаммамизнинг Ватанимиз битта — у Ватаннинг чегаралари Карпат тоғларидан тортиб, Фарғонагача чўзилган. У, бизга ўгай эмас, балки жонажон ва меҳрибон онадир.

Бу сўзлар—ўзбек жангчиларига қаратилган, уларнинг жанг майдонларидаги қаҳрамонликларини илҳом билан, оташин қалб билан куйлаган жанговар мисралар машҳур совет адиби Илья Эренбург қаламига мансубдир. Урушнинг дастлабки йилларида ёзилган бу оташнафас сўзларда ўзбек халқининг социалистик Ватанни хавфли душмандан омон сақлаб қолишда кўрсатган жасоратига, унинг асл фарзандлари шаънига айтилган юрак сўзларидир.

Совет мамлакатининг улкан адибаси марҳум Ванда Василевская ҳам жанг майдонларида мислсиз мардлик кўрсатган ўзбек жангчилари ҳақида ажойиб мақолалар ёзган. Адибанинг урушнинг дастлабки йилларида ёзган «Ленин ордени» деган лавҳасида мана бундай сатрларни ўқиймиз:

«...Ахир ўзбекларнинг эски қўшиқларида буюк зафарлар ҳақида, қаҳрамонлик ҳақида, жонажон далаларнинг шабадалари ҳақида куйланган-ку. Мабодо, ўлим бўлсачи... Ўзбекистоннинг асл фарзанди бўлган ва охиригача ўз постида қола билган қизил аскар Муҳаммад Иброҳимов ҳақида ҳам қачон бўлмасин шундай қўшиқ айтадилар-ку.»

Мардлар унутилмайди, қаҳрамонлар ўлмайди. Меҳрибон она азиз фарзандини унутмаганидай, оғир уруш йилларини ўз бошидан кечирган она-Ватанимиз баҳодир халқимиз ҳам уруш суронларида чинакам қаҳрамонлик кўрсатган ўз фарзандларини асло унутмайди.

Қардош халқлар адабиётларида, шунингдек ўзбек ёзувчиларининг асарларида ҳам Улуғ Ватан уруши темаси тобора кенг ўрин олмоқда. Ўтган йили Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг Бирлашган нашриёти Улуғ Ғалабанинг 20 йиллигига бағишлаб ҳарбий ҳикоялар кутубхонаси асарларини китобхонларга тақдим этди. Бу сериялн китобларнинг муаллифлари Абдулла Қоҳҳор, Ҳамид Ғулом, Мирзакалон Исмоилий, Мумтоз Муҳаммедов, Адҳам Раҳмат ва бошқа қалам соҳиблари уруш йилларида ёзилган жанговар лавҳалар, очерклар ва ҳикояларини нашрга тайёрлаганлар.

Бу тўпламларни ўқир экансиз, Улуғ Ватан уруши йиллари жанг майдонларида кунни тунга, ёзни қишга, қишни баҳорга улаб, узлуксиз жанг қилган ва разил босқинчиларнинг тинкасини қуритиб, адабини берган совет шерзодларининг ёрқин қиёфаларини кўз олдингизга келтирасиз.

Чиндан ҳам мард майдонга кирмаса душман таслим бўлмайди. Майдонда қарийб бутун Европани босиб олиб, катта уруш тажрибасига эга бўлган, тиш-тирноғигача қуролланган кучли ва айёр душман турарди.

Улуғ Ватан уруши йилларида ўзбек қалам соҳибларидан ҳам катта бир гуруҳи жанг майдонларида қўлига қурол олиб, разил душманга қарши жанг қилди. Оташнафас шоир Султон Жўра жанг майдонида қаҳрамонларча ҳалок бўлди.

Фронтчи адибларимиз уруш оташларида бўлиб, жанг майдонларида мардлик ва жасорат кўрсатган ватандошларимиз ҳақида унутилмас асарлар ёзиб қолдирганлар.

Ҳарбий ҳикоялар кутубхонаси сериясидаги асарларни кўздан кечирар эканмиз, ўша шонли йиллар паҳлавонларининг жанговар қиссаларини ўқиймиз, жанг майдонларида чинакам жасорат кўрсатган баҳодирларни кўз олдимизга келтирамиз.

Абдулла Қаҳҳорнинг «Олтин юлдуз», Мирзакалон Исмоилийнинг «Озод инсон ҳақида қўшиқ», Мумтоз Муҳаммедовнинг «Абадият», Адҳам Раҳматнинг «Ғалаба йўлларида», Федор Коноваловнинг «Боғлар яшнайди» ва Валентин Ястребковнинг «Ленинград деворлари остида» деб номланган тўпламларида ана шу улуғ жанг қаҳрамонларининг кундалик жанговар ҳаётлари, ички руҳиятлари, муқаддас бурч йўлида ҳамма қийинчиликларни енгиб ўтишга тайёр эканликлари тасвирланган.

Айрим тўпламлардаги лавҳалар уруш йилларида жанг майдонларида ёзилиб, фронт газеталарида чиққан кичик, адабий репортажлардир. Бу лавҳаларни ўқир экансиз, аввало, улар жанг майдонларидаги қизғин таассуротлар остида ёзилганлигини кўрасиз, жанг тафсилотлари кўз ўнгингизда гавдаланади.

Ҳарбий кутубхоналар сериясидаги китоблар китобхонлар эътиборини ўзига тортмоқда. Чунки бу китобларда катта, жанговар тарих лавҳалари тасвирланган. Бу китобларда Улуғ Ватан уруши фронтларида мислсиз қаҳрамонлик кўрсатган она-Ватан фарзандларининг жанговар ҳаётлари киши кўз олдида жонланади, уларда ғолиб эл фарзандларининг ўлмас нафаслари сезилиб туради.

Ўтган йили ҳарбий кутубхоналар сериясида чиққан китобларни нашр этишда республика ёзувчилар союзи ва Бирлашган нашриёт ходимлари яхши ташаббус кўрсатдилар. Бу ташаббусни китобхонлар чин қалбдан қутламоқдалар ва бу сериядаги китобларни яна нашр этилишини кутмоқдалар. Ҳали китоб бўлмаган мардлик қиссалари кўпдир.

Н. ЭГАМНАЗАРОВ.

ФРОНТДАН ХАТ

«Н» ҚИСМ ЖАНГЧИ, КОМАНДИР ВА СИЁСИЙ ХОДИМЛАРИНИНГ ТОШКЕНТ ШАҲАР ҚОРАСУВ РАЙОНИ ХОТИН-ҚИЗЛАРИГА ХАТИ

1941 йил 7 сентябрь.

ҲУРМАТЛИ оналар, опа-сингиллар! Юборган ажойиб совғаларингизни олдик. Ватанга ва унинг қаҳрамон Қизил Армиясига чексиз меҳр-муҳаббат билан суғорилган самимий хатингизни ўқиб, чуқур таъсирландик.

Биз, лейтенант Ефримов бошчилигидаги қисм жангчилари командир ва сиёсий ходимлари сиздек мард аёлларимиз билан беҳад фахрланамиз. Сизларнинг мамлакат ичкарисида қилаётган самарали меҳнатингиз герман фашизми устидан қозонадиган ғалабамизни тобора яқинлаштирмоқда.

Ватанизмизга хиёнаткорона ҳужум қилган, қонхўр йиртқичлар шаҳар ва қишлоқларимизни босиб олиб, мамлакатда фашист режимини ўрнатмоқчи ва СССР халқларини қулликка солмоқчи. Аммо биз бунга асло йўл қўймаймиз. Она еримизнинг ҳар бир қаричини сўнгги томчи қонимиз қолгунча фашист газандаларидан ҳимоя қиламиз.

Ҳурматли онахонлар, ишонингиз!
Бизнинг куч-қудрат ва иродамизни
Душман ўт билан асло синдиролмас!
Азим денгиз, ўрмон ва далаларда,
Фашистлар зарбамизга чидай олмас!

Мажлис топшириғига биноан хатни: лейтенант Ефримов, сиёсий раҳбар Ф. Швачкин, сиёсий раҳбар ўринбосари С. Г. Коновалов, сержант Н. С. Линевский, младший сержант В. Н. Донцов, қизил аскарлар Воронкин, А. Г. Кочергин, А. П. Рубайлов, И. М. Переходов, Ойматовлар имзолади.

ФРОНТДАН ХАТ

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИ РАИСИ ЎРТОҚ ОХУНБОБОЕВГА

1941 йил 20 сентябрь.

КОМИССАР ҳамда старший-сиёсий раҳбар Н. С. Туркестанский бошчилигидаги қисм жангчилари, командир ва сиёсий ходимлари, Сиз йўллаган совға-саломни олдик.

Ушбу хатимиз билан бутун ўзбек халқига, шахсан Сизга чексиз миннатдорчилигимизни изҳор қиламиз ва жанговар қизил аскар саломини йўллаймиз.

Немис-фашизми билан шиддатли жангда халқимизнинг ҳаёт-момоти ҳал қилинаётган ҳозирги пайтда Она-Ватан Қизил Армиянинг ҳар бир жангчисидан ҳар қачонгидан ҳам юксак матонат ва мардлик кўрсатишни талаб қилади. Биз буни яхши англаб олганмиз. Тиш-тирноғигача қуролланган ёвуз душман билан тенгсиз жангда ҳалок бўламиз-у, аммо Ватан шаънига доғ туширмаймиз. Ғалаба ёки ўлим!

Ҳамма жангчи, командир ва сиёсий ходимларнинг топшириғига биноан хатга қуйидаги ўртоқлар қўл қўйдилар:

Партия бюросининг масъул секретари сиёсий раҳбар Сурнов,
Комсомол бюросининг масъул секретари, 224 ОСБ военкоми, старший сиёсий раҳбар Красиков,
Жангчилар: **Усмонов, Поляков, Кузнецов, Сулаймонов, Абдувалиев, Аҳмедов, Раҳмонов, Раҳматуллаев, Павлов, Ваҳобов.**

Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг Бирлашган нашриёти Буюк ғалабанинг йигирма йиллиги муносабати билан ўн икки жангчи-ёзувчининг ҳикоялар тўпламларини босиб чиқарди. Ҳарбий ҳикоялар кутубхонаси сериясига кирган бу китобларда жанг лавҳалари тасвирланган. Суратда: ҳарбий ҳикоялар кутубхонаси сериясида нашр этилган китоблар.

М. Нуриддинов фотоси.

1945 йил май ойида совет танклари Берлин кўчаларига ёриб кирди. Жаҳонга ҳоким бўлишни ҳаёл қилган фашист жиноятчилари ўз уясида мажақланди. Уруш оқибати шу бўлди. Суратда: совет танклари Берлин кўчаларида.

ҲАЛОСКОР

Насиба ўн икки ёшга борди-ю, лекин негадир ушоққина, ранги ҳам синиққанроқ. Онаси уни врачга кўрсатишга аҳд қилди: ишқилиб нафи тегсин-да... Аёл не-не хаёллар билан борарди.

Шу зайлда касалхонага етиб борганини ҳам сезмай қолди. У Насибани етаклаб, хоналардан бирига олиб кирди.

— Салом, доктор! Қизчамни олиб келдим. Кўринг мабодо операция қилмай тузатишнинг иложи бўлса...

— Ҳозир кўрамиз, ҳаммасини аниқлаймиз. Врач она-болани кабинетига бошлади ва қизчанинг касалини диққат билан кўздан кечирди.

— Операция қилмасак бўлмайди. Мана кўрарсиз, даволангач, сал кунда бўйи ҳам ўсиб кетади, ранги ҳам чиқади.— далда берди қизнинг онасига врач.

* * *

Одатдагидай операция куни. Ҳамширалар ёруғ хонада операция учун керакли ҳамма нарсаларни тайёрлашади. Бериги хонада эса, хирург халат енгини шимариб, қўлларини юварди.

— Карим Шарипович, бугун еттита болани операция қилиш керак. Сизга оғир бўлмасмикин? — сўрайди ҳамшира хирургдан.

— Бу азаматлар билан ҳозир иноқлашиб оламиз. Ҳаммасини операция қиламиз, — жавоб қилади врач.

Дарҳақиқат, «доктор»дан қўрқиб турган бола хирургнинг ҳузурига киргач, гапига жимгина қулоқ солиб ўтирди. Кейин, нозик иш бошланди. Томоқдаги гландани олиб ташлагунча ҳам бола чурқ этмади, оғзини катта очиб, жим турди.

Хирургнинг бармоқлари абжир ҳаракат қилар, зийрак кўзлари, бутун диққати эт орасидаги безни олиб ташлашда. Шу вазиятда, бирин-кетин 6 беморни операция қилиш керак. Доктор бу беморларни операция қилиб бўлмагунча тинчимайди.

— Қалай? — деб ҳол-аҳвол сўрайди врач, кўзлар учрашганда. Бемор эса, халоскорига меҳри товланади-да, оғриқни ҳам унутиб, «раҳмат, доктор» дейди.

Операциядан сўнг, иккинчи кунияқ Насиба ўрнидан туриб кетди. Уни кўргани келган онаси ўзида йўқ қувонар, қизчасини бағрига босиб:

— Доктор, сизга минг раҳмат! — дейди-ю, кўзидан думалаган севинч ёшларини артади.

... Орадан бир ҳафта ўтгач, она-бола етаклашиб, касалхонадан қувониб чиқишди. Улар кетидан мамнун қараб қолган докторни хаёл узоқларга етаклаб кетди.

... 1945 йил. Улуғ Ватан уруши тугагач, Польшанинг Бунислава шаҳарида ҳарбий госпиталда ишлади у. Ўшанда одам боласи тортган азоб-уқубатлар, аёллар ва гўдакларнинг не-не касалликларга дучор бўлгани врачнинг кўз олдидан ўтади. Фашист босқинчилари қўлида азоб чеккан, концлагерлардан қутқариб келтирилган минглаб совет кишилари Бунислава шаҳрида даволаниб, она-Ватанга қайтишар эди.

— Тунни кунга, кунни тунга улашга тўғри келганди ўшанда, — дея ҳикоя қилади Карим ака, — айниқса аёллар, болалар очликдан, оғир меҳнатдан, қаттиқ азоб чекишган, турли юқумли касалликларга йўлиқишган. Уруш эндигина тугаган пайт. Дори-дармон ҳам унчалик етишмас эди. Шунга қарамай врачларимиз, жонкуяр ҳамшираларимиз шунчалик фидокорлик кўрсатишар эдики, жуда оғирлашиб қолган беморларни ҳам оёққа турғизиб, соғсаломат ўз Ватанига — оиласи бағрига жўнатишга муваффақ бўлардик.

Тинч-осойишта ҳаёт кечирадиган, ижод қиладиган пайт келгач, Карим ака кадрлар тайёрлашга киришди. Ҳарбий врачларни ўқитди. Шу билан бирга, ўз ихтисосига яна бир касбни — томоқ, қулоқ, бурун касалликлари бўйича хирурглик касбини қўшишни мақсад қилиб қўйди. У, шу касб бўйича малака оширди.

Мана, олти йилдирки, Карим ака Тошкентдаги тўқимачилик комбинати медицина-санитария қисмида ўзи ташкил қилган қулоқ-томоқ, бурун бўлимининг мудири. Шифохонага кирган ҳар бир киши меҳрибон ҳамширалардан:

— Карим Шарипов бизга ўтдилару, янги клиника очилди. Мана, қанча-қанча беморларни даволаяпмиз, — деб фахрланишади.

Бўлим ҳузурида ҳозир поликлиника ҳам ишлаб турибди. Кўпчилик операция шу жойнинг ўзида ўтказилади. Беморлар поликлиниканинг ҳам, клиниканинг ҳам намунали хизматидан мамнун.

Ф. УСМОНОВА.

Янги Тошкентни бунёд этамиз

„ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ" УКРАИНА УЧАСТКАСИДА

УКРАИНА КВАРТАЛИ

Қардош украиналик қурувчилар янги Тошкентни бунёд этишга жонбозлик билан киришдилар. Ҳадемай улар қураётган янги кварталлар шаҳримиз ҳуснига ҳусн қўшади, метиндай мустаҳкам дўстлигимизнинг абадий тимсоли бўлиб қолади.

Суратларда: (юқоридан) Украиналик бинокорлар бунёд этаётган янги турар-жой кварталининг умумий кўриниши. «Киевстрой» трести ғишт терувчилар бригадасининг бошлиғи Н. Лол (чапда) ва ғишт терувчи Г. Епифанов янги бинога биринчи ғиштни қўйдилар. Старший прораб В. Пеньков (чапда) ғишт терувчи П. Сташчук ва шофер М. Косенколарга топшириқ бермоқда. Сваркачи А. Ковалчук тўққиз қаватли уй қурилишига ҳисса қўшаётганидан мамнун. Г. Дзензель (ўнгда) ва П. Шуварик арматура симларини боғламоқдалар.

А. Абалян фотоси.

31 ДЕКАБРЬ, 1966 ЙИЛ

ЯНГИ ЙИЛ кечаси. Бу оқшом табиат оппоқ либос кийган, осмон тиниқ шишадек беғубор. Уч кун бўралаб қор ёғди, осмону-фалак энди чирой очди.

Ўтган йили шу паллада бу ерлар бўм-бўш, ҳувиллаб ётарди. Украина квартали! Бу маҳалла яқиндагина ташкил топди. Қардошларимиз гул қўли билан қурилиб, фойдаланишга топширилган мана шу муҳташам турар-жойларда бугун минглаб тошкентликлар истиқомат қилишяпти. Уларнинг кўпчилиги 1966 йил 26 апрель зилзиласи пайтида уй-жойсиз қолишди, кўчаларга, хиёбонларга чодир тикиб вақтинча яшаб туришди. Қаторда норларимиз кўп экан, юкимиз ерда, ўзимиз кўчада қолмадик. Бутун мамлакат ёрдамга келди. Биринчи навбатда уй-жой қуриш ва аҳолини бошпана билан таъминлаш учун кураш қизиган-дан-қизиб борди.

Мана шу кўриниб турган кўркам бинолар куни-кеча фойдаланишга топширилган. Хонадонларни, кўча, хиёбонларни мунаввар этиб турган мана шу Ильич чироқлари куни-кеча ёқилган. Лабларидан шўх кулги, чеҳраларидан илиқ табассум аримаётган шу бахтиёр оилалар бу уйларга куни-кеча кўчиб келишган.

Янги йил арафасида янги уйларга кўчиб кирган хонадонлардан репортаж ёзиш ҳақида редакциядан топшириқ олганмиз. Ҳозир кўча кезиб юрибмиз, уй санаймиз. Таваккал қилиб, рўпарадаги уйга кирамизда, квартиралардан бирининг қўнғироқ кнопкасини босамиз. Уй бекаси очиқ чеҳра билан бизни хоналардан бирига — янги йилни кутиб олишга йиғилган ёру-биродарлари даврасига таклиф этади. Ҳамма шодон, беташвиш, беғубор.

Соат мили ўн иккига яқинлашади. Шунда тўрда, иззатда ўтирган отахон ўрнидан туриб қўлига қадаҳ ушлайди.

— Азизларим, — деб гап бошлайди у, — ер юзида нима кўп, касбнинг хили кўп. Аммо шундай касб ҳам борки, у ҳаётда алоҳида фахрли ўрин тутади. Бу касб — қурувчи касби. Бу касб эгаларини ҳаётга сайқал берувчилар дегим келади, бу касб эгаларини ҳаёт наққошлари дегим келади. Шу ҳаяжонли дамларда янги йилни минглаб хонадонлар янги уйларда шоду-хуррамлик билан кутиб олмоқдалар.

Бизга шундай хушчақчақлик, севинч инъом этган, ишчи жаноби олийларининг энг йирик вакили — касби улуғ бинокордир. Орамизда сиз билан бизга бугунги қувончни ҳадя этган, шу квартални тиклашда фидокорлик кўрсатиб ишлаган, менинг энг яқин украин дўстим ўтирибди. Қани, болаларим, шу қардошларимиз, шу шарафли касб эгалари учун қадаҳ кўтаришингизни сўрайман.

Отанинг сўзини қарсаклар билан кутиб олишди. Ҳамма отанинг сирли меҳмони — Бинокор шарафига қадаҳ кўтарди. Ўйин-кулги, рақс, шодиёналик саҳаргача давом этди.

Узр, муҳтарам газетхон, биз ширин орзулар қанотида яхши ниятлар билан чамаси ярим йилча илгарилаб кетиб қолдик. Аммо шундай қувончли дамлар бўлиши аниқ. Ҳозирчи?

БИРИНЧИ ҒИШТ

ОСМОН мисоли катта тандир. Қуёш лаққа чўғдек лов-лов ёниб, ер юзига зўр ҳафсала билан олов пуркаяпти. Дов-дарахтлар мудрайди: аксига олиб дайди еллар ҳам бугун қаёққадир ғойиб бўлган. Кўкда қуш қанотини, ерда жонивор туёғини куйдирадиган ана шундай жазирама иссиққа қарамай, қурилиш майдонида ҳамон меҳнат симфонияси баралла жаранглаб турибди. Бу — ҳаёт таронаси! Тепаликни шитоб билан суриб йўл очаётган бульдозер наъраси, катта асфальт йўлдан ғиз-ғиз ўтиб турган ағдарма машиналарнинг шовқин-сурони, кўтарма кранлар қўнғироғи, йигит-қизларнинг ҳазил мутойибаси — ҳамма-ҳаммаси бир-бирига ҳамо-ҳанг бўлиб эшитилади кишига.

Қурилиш майдонидаги бу манзаранинг ўз гўзаллиги, ширин романтикаси бор. Шунинг учун бўлса керак, қурувчилар ҳузурига бир бор ташриф буюрган кишининг қайтиб кетгиси келмайди, улар билан дўстошно тутиниб, яратувчилик меҳнатининг шайдоси, мафтуни бўлиб қолади.

Мана, «Черёмушка»миз — Чилонзорнинг 13-квартали. Бу ерда киевликлар, харьковликлар, днепропетровскликлар, луганскликлар — элсевар қурувчилар Украина кварталини бунёд этмоқдалар. Кўтарма кранни қурилиш символи дейишади бинокорлар. Чиндан ҳам шундай. Қаердаки, гоз бўйинли минора кранига кўзингиз тушиб қолса, билингки, ўша ерда кўп қаватли янги бино қурилаётган бўлади.

Бир чеккада туриб, минора кранларини санаймиз: бир, икки, уч... ўн тўрт, ўн беш! Биргина шу майдонда ўн бешта кран савлат тўкиб турибди. Демак, бўлажак Украина кварталида бир йўла ўн бешта кўп қаватли уй қурилмоқда. Бу уйларнинг барчаси шу йил охиригача қуриб битказилади. Айтишга осон, ҳазил гап эмас бу. Изғиринли кунларга қадар 30 минг квадрат метр уй-жой қуриб битказиш ҳамда зилзилада бошпанасиз қолган оилаларга ҳадя этиш керак.

Бу вазифа нақадар оғирлигини украиналик қурувчиларнинг ўзлари ҳам яхши билишади. Шу боисдан бўлса керак, улар отни ҳозирдан қамчилаб, тобора суръатга-суръат қўшмоқдалар. Украина ССРдан биринчи қурилиш поезди келиб, ишга киришганига роппароса бир ой бўлди. Бир ой ичида қилинган ишлар манаман деб ўзини яққол кўрсатиб турибди.

Ҳар бири қурилиш-монтаж бошқармасига тенг бўлган ўнта қурилиш поездининг ҳаммаси шаҳримизда жадал суръатларда уй-жой қурмоқда. Киев, Львов, Луганск, Донецк, Харьков, Днепропетровск, Винница, Одесса қурувчилари чинакам дўстлик ва қардошлик намуналарини кўрсатиб, астойдил меҳнат қилмоқдалар. Тез ва соз қурайлик! Уйларимиз асрлар бўйи бешикаст турсин! Биродарларимизнинг аҳду-паймони, эл-юрт олдидаги ваъдаси шундай. Шунинг учун қурилиш майдонида иш фронти ҳар дақиқа кенгайиб, суръати тезлашиб боряпти.

...1-Киев қурилиш поездининг прораби Михаил Шчербань конторка — вагондан чиқди-да, қўлини кўзига соябон қилиб қурилиш бораётган томонга қаради. Кейин бизга:

— Вақтинглар бўлса, бориб кўришинглар мумкин, — деди. — Бугун биринчи уйнинг дастлабки ғиштларини термоқчимиз. — У тўкилган ғишт, териб қўйилган тахта, ёғочлар орасидан ўтиб, эндигина пойдевори кўтарилган бўлажак уй олдига келди. Енгилгина сакраб пойдевор устига чиқиб олди. Бригадир Николай Лол, яна икки ишчи унинг олдига келишди.

— Тайёрмисизлар? — сўради прораб.

Бригадир бош силкиб, тасдиқ жавоби қилди.

— Бўлмаса, бошлайвериш керак. Қани, командангни бeравер.

— Биринчи ғиштни ўзинг қўясан, — Георгий Филиппович, — деди бригадир Ўзбекистон қуёшининг тафтида бадани тўқ мағиздай бўлиб кетган ўрта ёшлардаги кишига. Сўнг уни бизга таништирди: — Георгий Филиппович Епифанов, бригадамизнинг отахони, моҳир ғишт терувчимиз. Ҳар гал биринчи ғиштни териб, бизга йўл очиб беради. Қўли енгил жуда...

Николай автокран шоферига ишора қилди. Кран илгаги катта тоғорадек махсус идишда бетон қоришмаси келтириб пойдевор устига қуйди. Георгий Епифанов андавасини тўлдириб қоришма олди-да, бурчакка тортилган режа сими ёнига қуйиб ейди. Кейин ғишт бостирди.

— Энг чидамли уй бўлсин!

— Тез ва соз битсин! — қўшиб қўйди бригадир.

— Бу уйда энг бахтиёр кишилар яшасин! — прораб шундай тилак тилади-да, энди бошқалар ишидан ҳам хабар олай, деб нари кетди.

Ғишт терувчилар Георгий Епифанов ва Емельян Василенколар жадал ишга киришиб кетишди. Анна Урода, Василий Легезалар уларга қарашиб туришди. Аста-секин бўлажак беш қаватли 80 квартирали уйнинг ён деворлари кўтарила бошлади.

Яқиндагина шу ерлардан ўтган эдик. На бу одамлар, на шунча қудратли техника бор эди ўшанда. Бир ой бурун бу ерга геодезистлар келишди, ер сатҳини, тузилишини ўрганишди. Бульдозерчилар, экскаваторчилар келишди: бири текислади, бири пойдеворга чуқур тайёрлади. Бугун эса бинонинг биринчи ғишти қўйилди. Ҳадемай, бино ҳам битади. Ўшанда уй эгаларининг севинч-шодликларини қурувчилар ҳам бирга баҳам кўрадилар.

ҚУРУВЧИЛАР ПАРВОЗИ

УКРАИНА кварталидаги янги қурилаётган уйлардан бирига яқинлашдик. Қадди-қомати барваста 30 ёшлар атрофидаги бир йигит қўлида кинокамера билан гоҳ краннинг ҳаракатини, гоҳ ғишт терувчилар меҳнатини, гоҳ бетон қораётган машинани бошқариб турган қизни суратга оларди. Уни ҳамкасбларимиздан деб ўйладик.

— 3-Киев қурилиш поезди раҳбарларидан ҳеч кимни кўрмадингизми, оғайни? — сўрадик ундан.

— Ишларинг бўлса менга мурожаат қилишларинг мумкин. — Ҳайронлигимизни пайқади шекилли, у олдимизга келиб қўлини чўзди. Михалевский, 3-Киев қурилиш поездининг бош инженери. Киноҳаваскорман.

— Янги Тошкент бунёдкорлари ҳақида фильм яратишга киришибсиз-да.

— У қадар зўр фильм яратолмасман-ку, аммо Тошкент, унинг кишилари, ёрдамчилар ҳақида кичик бўлса ҳам киножурнал яратсам, деган ниятим бор.

Бундан кейин Николай Марьянович билан суҳбатимиз бинокорларнинг шу кунги меҳнати, режалари хусусида борди. Н. Михалевский ҳали ёш бўлса ҳам кўп иш қилиб қўйган, бинокорлар уни жуда ҳурмат қилишар экан. Николай икки ярим йилча Қозоғистон қурилишларида ишлади. Қадрдон она шаҳри Киевга қайтгач, энди ўз юртимда қураман, оилам билан доимий бирга бўламан, деб турганида Тошкентда кучли ер қимирлади-ю, бутун мамлакат уни тиклашга отланди. Николай ҳали ёш эмасми, бу умумхалқ ишидан четда қолишни ўзига эп кўрмади. Хотинидан розилик олди-да, «Главкиевгорстрой» раҳбарларига учраб, Тошкентга ишга юборишни илтимос қилди. Уни 3-Киев қурилиш поездининг бош инженери қилиб тайинладилар.

— Биз бу ерга саёҳатга эмас, меҳнат қилгани келганлигимизни яхши тушунамиз, — дейди у. — Шунинг учун Киевдалигимиздаёқ қурилиш поезди коллективини қобилиятли ва меҳнатда ўзини кўрсатиб ишончни оқлаган кўнгилли ёшлар ҳисобига тўлдиришга ҳаракат қилдик. Қурувчиларимизнинг ҳар бири 3-4 касб эгаси. Кези келганда ғишт терувчилик ҳам, сувоқчилик ҳам, бетончилик ҳам қилиб кетишаверади. Шундай бўлиши ишимиз суръатини тезлаштирмоқда, сифатини яхшиламоқда. Қурувчиларимиз мана шу ўзингиз кўриб турган 13-кварталдаги 80 квартирали уй-жой биносидан ташқари яна бир неча жойда қурилиш-монтаж ишлари олиб бормоқдалар. Қўйлиқда темир-бетон заводлари қурмоқдамиз. Оқтепа майдонида 9 қаватли уй қураяпмиз. Ҳозир ана шу участкада ер ишлари тугалланди, пойдевор ётқизиш учун арматура тўрлари ўрнатмоқдамиз. 2-участка коллективи Муқимий кўчасида 60 кишига мўлжалланган ётоқхона биносини қуришга киришди.

Ҳар бир участка ҳафта-кунлик график асосида ишлашга кўчди. Ишимиз ҳамда объектларга қурилиш материаллари етказиб бериш шу графикка мувофиқ планлаштирилади.

— Ҳа, айтганча, — сўзида давом этади бош инженер, — рационализаторларни тиниб-тинчимас кишилар деганларича бор. Ижодкорларимиз биринчи рационализаторлик таклифи билан чиқдилар. Улар бетон қориш узелида ишни жадаллаштириш йўлини топишди. Энди қоришма пойлаб вақт ўтказилмайди.

Украина квартали бунёдкорларининг қайбири билан учрашманг, сўзлашманг, олий ният — у ҳам бўлса уй-жой қурилишини иложи борича жадаллаштириш, бошпанасиз қолган ҳамшаҳарларимизни тезроқ уй-жой билан таъминлаш тўғрисида қайғириб ётганликларини кўрасиз. Фақат украинларнинггина эмас, пойтахтимизга келган барча кўмакдошларнинг нияти шундай.

ЧИН ДЎСТЛИК РАМЗИ

ЖУРНАЛИСТЛАРДАН бири Тошкентда бўлиб ўтган кучли зилзила муносабати билан қуйидагиларни ёзди: «Кимда ким совет кишиларининг иродасини, қардошлик, дўстлик кучини кўришни истаса шу кунларда Тошкентга келсин. Совет дўстлиги оғиздан оғизга ўтиб шаблон бўлиб кетган қуруқ сўз эмас. Совет дўстлиги янги шаҳарлар бунёд этишга қодир бўлган сўз. «Киши кишига дўст, ўртоқ ва биродар» деган принцип ўз кучини намойиш қилаётган Тошкент шаҳри чинакам дўстликка мустаҳкам пойдевор бўлиб қолади».

Биз украиналик бир неча бинокорлар билан учрашиб Тошкент ҳақидаги таассуротларини, шаҳримиз истиқболи ҳақидаги фикрларини айтиб беришларини илтимос қилдик. Мана уларнинг жавоблари.

Н. ГУЛЬКО (ғишт терувчи): Тошкент ўз шаҳримдай қадрдон бўлиб қолди. Ишдан бўш вақтларимда кўпинча шаҳрингизни кезаман. Обод кўча ва боғларни, вайрон бўлган эски иморатларни ва улар ёнида бут-бутун турган замонавий биноларни ҳам кўп кўрдим. Гап шундаки, зилзиладан эски Тошкент шикаст кўрган. Биз 8-9 балли силкинишларга чидамли бинолар қурмоғимиз зарур. Тошкентнинг истиқболи ўз қўлимизда. Унинг келажагини ўзимиз, бутун совет халқлари дўст-иноқликда бўлиб, биргаликда яратамиз.

В. ШТАНЬКО (прораб): дўст дўстни кулфатда синайди дейишади шарқлилар. Бир вақтлар — уруш йиллари украинлар кулфатда қолганида ўзбек оғаларимиз ёрдам қўлини чўзишган эди. Энди навбат бизларга келди. Курашларда чиниққан бўрондан кучли, пўлатдан мустаҳкам, баҳор осмонидай мусаффо дўстлигимиз рамзи сифатида зилзила туфайли бошпанасиз қолган оилаларга ўз кучимиз билан янги уйлар қуриб бермоқчимиз. Севимли Тошкентингиз яқин йиллар ичида Иттифоқимизнинг энг кўркам шаҳарларидан бирига айланиб қолади.

Украинанинг Тошкентга ёрдамини рақамлар тили билан айтадиган бўлсак қуйидагича:

- **Пойтахтимизда Украина ССРдан келган ўнта қурилиш поезди иш олиб бормоқда.**
- **Тошкентга 2700 қурувчи, монтажчи ва бинокорликка оид бошқа касб эгалари келишган.**
- **Дўстларимиз Ўзбекистон пойтахтида 160 минг квадрат метр ҳажмда уй-жой майдони қуриб беришади. Шундан 30 минг квадрат метри янги йилгача фойдаланишга топширилади.**
- **Бинокорлар техника қудрати ва мададига таяниб ишлашяпти. 20 та минора крани, 20 та бульдозер, 20 та экскаватор, талайгина юк машиналари уларнинг оғирини енгил қилиб турибди.**
- **Украиналик биродарларимиз уй-жой биноларидан ташқари ҳар бири 280 ўринли учта болалар боғча-яслиси, жами 2500 ўринли мактаблар, бир неча магазин, ресторан, кафе ҳам қуриб беришни мўлжаллашмоқда.**

Қардошларимиз ҳиммати, одамгарчилиги ана шундай! Биз бугун фақат Украина кварталининг бунёдкорлари ҳақида ҳикоя қилдик. Бепоён Ватанимизнинг узоқ-яқин шаҳар ва қишлоқларидан келган минг-минглаб қурувчилар ҳам улар билан бир сафда ёнма-ён туриб фидокорлик кўрсатмоқдалар. Тошкентликлар ҳар нафас бутун мамлакат, бутун совет халқларининг катта ёрдамини ҳис этиб туришибди.

Қийин кунларимизда дардимизга малҳам бўлиб, оғир юкимизни енгиллаштираётган ҳамма қардошларимизга, уларнинг олий ҳимматига жавобан пойтахтимиз меҳнат аҳли қўлини кўксига қўйиб чин юракдан раҳмат демоқда.

Т. МИРҲОДИЕВ,
З. МУҲАММАДЖОНОВ,
«Тошкент ҳақиқати»нинг махсус мухбирлари.

Редактор А. ИСМОИЛОВ.

«ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ» («ТАШКЕНТСКАЯ ПРАВДА») — Орган Ташкентского обкома, горкома КП Узбекистана, областного и городского Советов депутатов трудящихся.

Бизнинг АДРЕС: Тошкент, «Правда Востока» кўчаси, 26 уй.

РЕДАКЦИЯ ТЕЛЕФОНЛАРИ: Редактор — В35212, Редактор ўринбосарлари — В35885, В36232. Масъул секретарь — В34808. Пропаганда, адабиёт ва санъат бўлимлари — В31936. Партия турмуши — В35811, Саноат, транспорт ва қурилиш, ахборот ва спорт бўлимлари — В33786. Қишлоқ хўжалиги, фан, мактаб ва олий ўқув юртлари бўлимлари — В39050. Совет ишлари, маиший ва шаҳар хўжалиги бўлими — В38761. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — В34048. Эълонлар бўлими — В38142. Коммутатор — В30249 дан В30258 гача.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бирлашган нашриётининг босмахонаси, Тошкент шаҳри.

Р.08530. ИНДЕКС 64969. Г. 1142.